

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за серпень 2022 року

ЗМІСТ

I. Справи, розглянуті об'єднаною палатою Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду	4
1. Про розподіл судових витрат і відшкодування судового збору для суб'єктів владних повноважень	4
II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	5
1. Оподаткування	5
1.1. Про підстави для донарахування податку на прибуток іноземних юридичних осіб	5
1.2. Про вчинення дій щодо поновлення реєстрації платника податку на додану вартість та відновлення показників у системі електронного адміністрування податку на додану вартість	7
1.3. Про оподаткування акцизним податком під час реалізації пального	10
2. Митна справа	11
2.1. Про підстави для незастосування сертифікатів EUR.1 з метою надання товарам преференційного режиму	11
III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	13
1. Про безспірний порядок стягнення простроченої заборгованості зі сплати страхових внесків на випадок безробіття на підставі рішення територіального органу Державної служби зайнятості	13
2. Про порядок підтвердження трудового стажу померлого годувальника за відсутності документів про наявний стаж його роботи	15
3. Про право військовослужбовця, звільненого в запас у зв'язку із закінченням строку дії контракту, на грошову компенсацію за належне йому для отримання жиле приміщення	18
4. Про відмінність між видами відповідальності в господарській діяльності за їхнім функціональним призначенням	21
IV. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	24
1. Про підстави виключення відомостей про фізичну особу з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків	24
2. Про порядок встановлення вимог під час публічних закупівель до об'єкту закупівлі з аномально низької ціни	27

3. Про правові наслідки невідповідності учасника торгів кваліфікаційним критеріям, установленим статтею 16 Закону України «Про публічні закупівлі»	31
4. Про відсутність правових підстав для притягнення судового експерта до дисциплінарної відповідальності на основі Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів № 301/5	37
V. Процесуальні питання	40
1. Про надсилання судом процесуальних документів до Електронного кабінету користувача	40
2. Про преклюзію повторного позову	43
3. Про наслідки звернення до адміністративного суду з позовом після закінчення строків, установлених законом	46

I. Справи, розглянуті об'єднаною палатою Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду

1. Про розподіл судових витрат і відшкодування судового збору для суб'єктів владних повноважень

Закріплене статтею 140 КАС України правило щодо присудження витрат спрацьовує, якщо позивачем є фізична або юридична особа, яка не є суб'єктом владних повноважень. Якщо позивачем є суб'єкт владних повноважень незалежно від результату розгляду справи не підлягають відшкодуванню понесені судові витрати, окрім судових витрат суб'єкта владних повноважень, пов'язаних із залученням свідків та проведенням експертиз

29 серпня 2022 року Верховний Суд у складі суддів об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Укрнафта» на ухвалу Шостого апеляційного адміністративного суду від 18 листопада 2021 року у справі № 826/16473/15 за позовом Головного управління Державної податкової служби у Полтавській області до Публічного акціонерного товариства «Укрнафта» про стягнення податкового боргу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 12 липня 2019 року задовольнив позов. Не погоджуючись із цим рішенням, відповідач і третя особа оскаржили його до суду апеляційної інстанції. Позивач звернувся до суду апеляційної інстанції із заявою про відмову від позовних вимог в частині стягнення податкового боргу та присудження на користь податкового органу коштом платника-відповідача судового збору, сплаченого під час подання позовної заяви.

Постановляючи ухвалу в частині стягнення судового збору, сплаченого контролюючим органом за подання позовної заяви, суд апеляційної інстанції зазначив, що визначальними для вирішення питання щодо можливості стягнення з платника понесених позивачем судових витрат є обставини, які зумовили звернення до суду із заявою про відмову від позову, а саме – чи була вона обумовлена задоволенням вимог позивача відповідачем після подання позовної заяви.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судове рішення в частині задоволення заяви про присудження суми сплаченого судового збору та стягнення судового збору. У цій частині було ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні заяви про присудження сплаченого судового збору. В іншій частині відповідне судове рішення було залишене без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Аналіз змісту частин першої–третьої статті 139 Кодексу адміністративного судочинства України дозволяє зробити висновок про те, що витрати суб'єкта владних повноважень на сплату судового збору за будь-яких результатів розгляду справи (задоволення або відмова в задоволенні позову, як повністю, так і частково)

не підлягають розподілу за результатом розгляду справи. Такий підхід законодавця до правового регулювання розподілу витрат на сплату судового збору нерозривно пов'язаний із завданням адміністративного судочинства, яке полягає у вирішенні судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Стаття 140 Кодексу адміністративного судочинства України встановлює особливості розподілу судових витрат у разі відмови позивача від позову. Ці особливості стосуються конкретної ситуації (однієї з багатьох, згаданих у статті 139 цього Кодексу) щодо реалізації позивачем свого процесуального права на відмову від позову та прийняття судом відповідного рішення. Та обставина, що в цій статті не зазначено правового статусу позивача (суб'єкт владних повноважень чи особа) не змінює підходу, запровадженого в загальній нормі (статті 139) про те, що витрати суб'єкта владних повноважень на сплату судового збору не підлягають розподілу за результатом розгляду справи, окрім судових витрат суб'єкта владних повноважень, пов'язаних із залученням свідків та проведенням експертиз.

Закріплене статтею 140 Кодексу адміністративного судочинства України правило щодо присудження витрат спрацьовує, якщо позивачем є фізична особа або юридична особа, яка не є суб'єктом владних повноважень. Якщо позивачем виступає суб'єкт владних повноважень, незалежно від результату розгляду справи, не підлягають відшкодуванню понесені судові витрати, окрім судових витрат суб'єкта владних повноважень, пов'язаних із залученням свідків та проведенням експертиз.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 серпня 2022 року у справі № 826/16473/15 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105973567>.

II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1. Оподаткування

1.1. Про підстави для донарахування податку на прибуток іноземних юридичних осіб

Необхідною умовою для застосування пункту 141.4 статті 141 ПК України є те, що об'єкт оподаткування – це доходи нерезидента, отримані із джерела, що походить з України, якщо цей нерезидент провадить господарську діяльність на території України. У разі ведення нерезидентом на території України господарської діяльності доходи за відповідними видами фрахту (підпункт «г») або інші доходи (підпункт «й») оподатковуються відповідно за ставками 6% та 15%. Винятками є умови міжнародних договорів із додержанням установлені процедури підтвердження

05 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Приватного підприємства «Ярослав» на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 04 серпня 2020 року у справі № 640/8574/19 за позовом Приватного підприємства «Ярослав» до Головного управління Державної податкової служби у м. Києві, про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган провів перевірку, якою встановив ненарахування податку на доходи нерезидента. Платник указав, що транспортно-експедиційні послуги не є фрахтом, а отже, відсутні правові підстави для донарахування податку на прибуток іноземних юридичних осіб.

Окружний адміністративний суд позов задовольнив. Суд першої інстанції вказав, що висновки податкового органу про завищення від'ємного значення об'єкта оподаткування з податку на прибуток є безпідставними та такими, що не ґрунтуються на нормах чинного законодавства.

Шостий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та прийняв нове про відмову в задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що платник не надав довідки на підтвердження, що компанія-контрагент є резидентом країни, з якою укладено міжнародний договір України, а при виплаті компанії контрагенту доходу, джерело якого походить із України, податок з доходу нерезидента не утримувався та до бюджету не сплачувався.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судові рішення в частині задоволення позову про скасування податкового повідомлення-рішення про зменшення від'ємного значення об'єкта оподаткування податком на прибуток. У цій частині було залишено чинним рішення суду першої інстанції. У частині збільшення платнику суми грошового зобов'язання з податків і зборів, зокрема з податку на доходи фізичних осіб, судові рішення були скасовані, а справа направлена на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Фрахт є винагородою (компенсацією), що виплачується за договорами перевезення, найму або піднайму судна чи транспортного засобу (їхніх частин), зокрема, для перевезення вантажів залізничним транспортом. Щоб уважатися фрахтом, виплата має здійснюватись або за договором перевезення, або за договором найму (оренди) залізничного транспорту. Фрахтом у такому разі є виплата експедитором винагороди перевізнику.

Виплати за транспортно-експедиторським договором на перевезення мають іншу природу і не є фрахтом. Якщо надані транспортно-експедиційні послуги за своєю суттю не є фрахтом, то відсутні правові підстави для донарахування податку на прибуток іноземних юридичних осіб.

Необхідною умовою для застосування пункту 141.4 статті 141 Податкового кодексу України є те, що об'єктом оподаткування є доходи нерезидента, отримані

із джерела, походженням якого є Україна, якщо цей нерезидент провадить господарську діяльність на території України. У разі ведення нерезидентом на території України господарської діяльності, доходи за відповідними видами фрахту (підпункт «г») або інші доходи (підпункт «й») оподатковуються відповідно за ставками 6% та 15%. Винятками є умови міжнародних договорів із додержанням установленної процедури підтвердження.

Національні стандарти (положення) бухгалтерського обліку не передбачають спеціальної методики для визначення справедливої та амортизованої вартості фінансових зобов'язань, а також органи, на які покладено регулювання питань методики бухгалтерського обліку та фінансової звітності, не надали роз'яснення щодо практики такого дисконтування. Тому платник, облік якого не базується на міжнародних стандартах фінансової звітності, не зобов'язаний визначати методи оцінки цих фінансових зобов'язань самостійно.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 серпня 2022 року у справі № 640/8574/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105623653>.

1.2. Про вчинення дій щодо поновлення реєстрації платника податку на додану вартість та відновлення показників у системі електронного адміністрування податку на додану вартість

Виконуючи судове рішення про скасування рішення стосовно анулювання свідоцтва платника податку на додану вартість, контролюючий орган зобов'язаний самостійно вчинити дії з повернення платника в становище, наявне до ухвалення протиправного акта індивідуальної дії. Такі дії охоплюють поновлення реєстрації суб'єкта господарювання як платника; поновлення (або відкриття нового) електронного рахунку в СЕА ПДВ; відображення на такому рахунку реєстраційної суми (УНакл), яка має бути перерахована за формулою, наведеною в пункті 200-1.3 статті 201-1 ПК України, з урахуванням обставин використання наданого платнику податків права з повернення бюджетних коштів, що перевищують суму узгоджених податкових зобов'язань, та наявності підстав для сплати узгоджених податкових зобов'язань

09 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Харківській області, утвореного як відокремлений підрозділ Державної податкової служби України, на постанову Харківського окружного адміністративного суду від 23 вересня 2016 року й ухвалу Харківського апеляційного адміністративного суду від 07 червня 2017 року, у справі № 820/537/16 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Самтер Груп» до Головного управління Державної податкової служби у м. Києві, утвореного як відокремлений підрозділ Державної податкової служби України, Державної податкової служби України, Головного управління Державної податкової служби у Харківській області,

утвореного як відокремлений підрозділ Державної податкової служби України, Відділу державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців Голоосіївської районної в м. Києві державної адміністрації, Управління державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців Департаменту реєстрації Харківської міської ради, за участю третьої особи без самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідачів – Державної казначейської служби України, про скасування рішень і записів, визнання протиправними дій, зобов'язання відновити відомості про місцезнаходження юридичної особи, поновити дію реєстрації платника з моменту його анулювання зі збереженням податкових показників на рахунку в системі електронного адміністрування податку на додану вартість, надати необхідну інформацію щодо поновлення дії реєстрації, відновити показники в обліковій картці на рахунку платника, а також надати Державній казначейській службі України висновки та документи, необхідні для повернення коштів, на новостворений рахунок платника.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У зв'язку з відсутністю платника за місцезнаходженням до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань було внесено запис і прийнято рішення про анулювання реєстрації платника, що стало підставою для закриття рахунку в системі електронного адміністрування податку на додану вартість, а залишок коштів на електронному рахунку платника було перераховано до бюджету. Не погоджуючись з указаними рішеннями та діями, платник зазначив, що не змінював своє місцезнаходження, запис у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань є безпідставним, що стало наслідком неприйняття на реєстрацію податкових накладних, анулювання реєстрації платника податку на додану вартість, а також списання податкового кредиту, внаслідок закриття електронного рахунку платника.

Харківський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що контролюючий орган протиправно вніс до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань запис про відсутність платника за місцезнаходженням, що призвело до анулювання реєстрації платника, а також закриття електронного рахунку платника податку на додану вартість. Суди не дослідили, який показник відображався в системі електронного адміністрування до та після анулювання реєстрації платника та яку суму зараховано до бюджету. У судових рішеннях судів попередніх інстанцій не було наведено обґрунтування підстав для задоволення позовних вимог в частині зобов'язання надати Державній казначейській службі України висновки та документи, необхідні для повернення коштів, на новостворений рахунок платника, з проведенням звірки надходжень до бюджету.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, і, скасувавши судові рішення в частині зобов'язання контролюючого органу, постановив: поновити дію реєстрації платника податку на додану вартість з моменту його анулювання

зі збереженням податкових показників, надати необхідну інформацію щодо поновлення дії реєстрації платника, відновити показники в обліковій картці на рахунок платника в системі електронного адміністрування податку на додану вартість, надати Державній казначейській службі України висновки та документи, необхідні для повернення коштів, на новостворений рахунок платника. У цій частині справу було направлено на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

До бюджету перераховується не сума реєстраційного ліміту (УНакл), а саме залишок грошових коштів, що перебував на електронному рахунку. У такому разі у платника виникає право на повернення грошових коштів з бюджету в сумі, що перевищує розмір узгоджених податкових зобов'язань. Реалізація такого права здійснюється в порядку, визначеному статтею 43 Податкового кодексу України, за заявою платника, проте, впливає на показник ліміту (УНакл) як складова розрахунку.

Щодо сум, які були зараховані до бюджету із закритого електронного рахунка на рахунок сплати узгоджених податкових зобов'язань, то такі суми, за наявності підстав уважати їх надмірно сплаченими, згідно з пунктом 43.4-1 статті 43 Податкового кодексу України підлягають поверненню на електронний рахунок платника в СЕА ПДВ шляхом вчинення саме контролюючим органом відповідних дій, спрямованих на їх повернення.

Виконання судового рішення про скасування рішення про анулювання свідоцтва платника податку на додану вартість контролюючий орган зобов'язаний самостійно вчинити дії з повернення платника у становище, що існувало до винесення протиправного акта індивідуальної дії. Такі дії охоплюють: поновлення реєстрації суб'єкта господарювання як платника податку на додану вартість; поновлення (або відкриття нового) електронного рахунка в СЕА ПДВ; відображення на такому рахунку реєстраційної суми (УНакл), яка має бути перерахована за формулою, наведеною в пункті 200-1.3 статті 201-1 Податкового кодексу України, з урахуванням обставин використання наданого платнику податків права з повернення бюджетних коштів, що перевищують суму узгоджених податкових зобов'язань, та наявності підстав для сплати узгоджених податкових зобов'язань.

На користь такого підходу під час вирішення питання про поновлення (відображення) показника реєстраційної суми в СЕА ПДВ після скасування рішення про анулювання свідоцтва платника свідчать і внесені законодавцем зміни в частині уточнення та вдосконалення процедури виконання судового рішення, яке набрало законної сили, стосовно внесення до реєстру платників податків на додану вартість змін щодо скасування (відміни) анулювання реєстрації платника на додану вартість.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 9 серпня 2022 року у справі № 820/537/16 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105667535>.

1.3. Про оподаткування акцизним податком під час реалізації пального

За своєю суттю картка на пальне є технічним засобом фіксування права на отримання пального її власником. Тому реалізація пального можлива лише в разі пред'явлення такої картки на АЗС. Підтвердженням фізичного відпуску пального будуть видаткові накладні або чеки терміналів, що формуються безпосередньо в момент фактичного отримання пального на АЗС. Отже, продаж талонів на пальне юридичним особам та фізичним особам – підприємцям не належить до безпосередньої реалізації суб'єктами господарювання пального

10 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Полтавській області на рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 19 травня 2020 року постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 17 листопада 2020 року у справі № 816/1054/18 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Гранд ТД» до Головного управління Державної податкової служби у Полтавській області про визнання неправомірним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган за результатами перевірки встановив здійснення платником операцій з реалізації пального без реєстрації акцизного податку. Було застосовано штрафні (фінансові) санкції. Не погоджуючись з висновками контролюючого органу, платник указав, що рішення є неправомірним, оскільки було здійснено операції з продажу скретч-карток, а не пального.

Полтавський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що платник здійснював лише операції з продажу талонів на пальне, згідно з якими пальне можна було отримати в пунктах реалізації, що належать іншим суб'єктам господарювання. Тому не виникло обов'язку щодо реєстрації платником акцизного податку з реалізації пального.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

За своєю суттю картка на пальне є технічним засобом фіксування права на отримання пального її власником. Тому реалізація пального можлива лише у разі пред'явлення такої картки на АЗС. Підтвердженням фізичного відпуску пального будуть видаткові накладні або чеки терміналів, що формуються безпосередньо в момент фактичного отримання пального на АЗС. Отже, продаж талонів на пальне юридичним особам та фізичним особам-підприємцям не належить до безпосередньої реалізації суб'єктами господарювання пального.

Якщо відбулася не реалізація пального, а передання талонів відповідно до договору, то відсутні ознаки об'єкта оподаткування акцизним податком. Хоча в податковій накладній вказано марку палива, в розмірі, що обраховувався тоннами, а не кількість

карток (штук), але фізичний відпуск палива, тобто його відвантаження не відбувалося. Ураховуючи, що платник здійснював лише операції з продажу талонів на пальне, за якими пальне отримувалось в пунктах реалізації, що належать іншим суб'єктам господарювання, не виникло й обов'язку щодо реєстрації платником акцизного податку з реалізації пального.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 серпня 2022 року у справі № 816/1054/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105667688>.

2. Митна справа

2.1. Про підстави для незастосування сертифікатів EUR.1 з метою надання товарам преференційного режиму

Якщо компанія – експортер товару отримала сертифікати EUR.1 декларативно (повідомивши компетентні органи іноземної країни про походження товарів з території Європейського Союзу), але під час перевірки документально не змогла підтвердити походження вказаних товарів, то звідси випливає, що хоча сертифікати EUR.1 вважаються дійсними (видавалися), вони не пройшли належну перевірку, а тому не можуть застосовуватися для надання товарам преференційного режиму

11 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Морган Феніче» на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 11 травня 2022 року у справі № 460/8509/21 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Морган Феніче» до Поліської митниці Держмитслужби про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Після завершення митного оформлення контролюючий орган звернувся до уповноваженого органу Республіки Польща щодо підтвердження автентичності та правильності декларацій інвойс, складених на інвойсах, а також сертифікатів з перевезення товару EUR.1, поданих для митного оформлення. За результатами проведення перевірки цих документів про походження товару, уповноважений орган Республіки Польща надав відповідь, що під преференційний режим не підпадають товари, вказані в деклараціях про походження та сертифікатах з перевезення EUR.1. Під час проведення перевірки експортер товарів не надав жодних доказів чи документів, що дозволяють застосувати преференційні правила походження товарів.

Рівненський окружний адміністративний суд рішенням від 03 грудня 2021 року повністю задовольнив позовну заяву. Суд першої інстанції виснував на тому, що сертифікат з перевезення товару є офіційним документом, відповідно до якого настають чітко визначені законом юридичні наслідки, тому такий документ

потребує визнання його нечинним, підробленим чи недійсним на підставі закону. Водночас відповідач не надав суду відповідних доказів цього. Тому суд визнав, що позивач дотримався умов режиму вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом і правомірно застосував тарифну преференцію за імпортованим товаром з країни Європейського Союзу, що підтверджується сертифікатами про походження EUR.1, виданими митним органом Республіки Польща, на підставі якого митний орган України здійснив митне оформлення товару.

Восьмий апеляційний адміністративний суд задовольнив апеляційну скаргу митниці, скасувавши рішення суду першої інстанції та прийнявши нову постанову, якою відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції зазначив, що документи на імпортований товар, використані для визначення країни походження товарів, не можна взяти уваги для надання відповідних преференцій, оскільки під час проведення перевірки експортер товарів не надав жодних доказів чи документів, що дозволяють застосувати преференційні правила походження товарів.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Якщо компанія-експортер товару отримала сертифікати EUR.1 декларативно (повідомивши компетентні органи іноземної країни про походження товарів з території Європейського Союзу), але під час перевірки документально не змогла підтвердити походження вказаних товарів, то хоча сертифікати EUR.1 і вважаються дійсними (видавалися), проте вони не пройшли належну перевірку, а тому не можуть застосовуватися для надання товарам преференційного режиму. Зазначення відомостей про характеристики товарів (преференційне походження), які відрізняються від даних, отриманих від уповноважених органів іноземних держав, призводить до безпідставного застосування преференційних ставок ввізного мита, замість застосування повних ставок ввізного мита та сплати митних платежів на підставі Митного тарифу України, затвердженого Законом України від 19 вересня 2013 року № 584-VII «Про Митний тариф України».

Положення норм, які встановлюють вимоги до запиту митного органу країни імпорту не визначають обов'язкових умов щодо його оформлення в частині обґрунтування сумнівів, що виникли в контролюючого органу, а мають диспозитивний характер. Згідно зі змістом пунктів 1, 2 статті 33 Протоколу I до «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» подальші перевірки підтвердженень походження мають здійснюватися в довільному порядку або тоді, коли митні органи країни імпорту мають обґрунтовані сумніви в достовірності таких документів, статусі походження відповідних товарів або виконанні інших вимог цього Протоколу. З метою реалізації положень пункту 1 цієї статті митні органи країни імпорту мають повернути сертифікат з перевезення товару EUR.1 та інвойс, якщо він був поданий, декларацію інвойс або копії цих документів митним органам країни експорту, вказавши, якщо це доречно, причини запиту. Будь-які отримані документи й інформація, що вказують

на недостовірність інформації, наведеної в підтвердженні походження, повинні бути передані на користь запиту про перевірку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 серпня 2022 року у справі № 460/8509/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105693419>.

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1. Про безспірний порядок стягнення простроченої заборгованості зі сплати страхових внесків на випадок безробіття на підставі рішення територіального органу Державної служби зайнятості

Рішення територіального органу Державної служби зайнятості про стягнення простроченої заборгованості зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, не оскаржене роботодавцем у порядку, встановленому Інструкцією про порядок обчислення і сплати внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, затвердженою наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 18 грудня 2000 року № 339, або в судовому порядку, є обов'язковим до виконання.

Таке рішення не може бути оскаржене роботодавцем в межах позову територіального органу Державної служби зайнятості про стягнення простроченої заборгованості зі сплати страхових внесків

02 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Артемівського міського центру зайнятості на постанову Донецького окружного адміністративного суду від 27.04.2017 та ухвалу Донецького апеляційного адміністративного суду від 14.06.2017 у справі № 805/1290/17-а за позовом Артемівського міського центру зайнятості до Новолуганської сільської ради про стягнення несвоєчасно перерахованих страхових внесків та пені.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивачем проведено перевірку відповідача щодо правильності нарахування та своєчасності сплати внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття за період з 01.01.2003 по 31.03.2014, за результатами якої складено Акт перевірки від 31.03.2014.

Актом перевірки встановлено, що на початок періоду, який підлягає перевірці, виявлено недоїмку в сумі 2529,52 грн в зв'язку з тим, що відповідач платіжними дорученнями перерахував страхові внески на рахунок Артемівського міського центру зайнятості через Акціонерний комерційний агропромисловий банк «Україна», але кошти не надійшли внаслідок ліквідації банку.

За несвоєчасну сплату страхових внесків позивачем нарахована пеня в сумі 2086,26 грн згідно з пунктом 1 статті 38 Закону України від 02.03.2000 № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» (далі – Закон № 1533-III).

На підставі висновків Акту перевірки позивачем прийнято рішення від 24.04.2014 про стягнення простроченої заборгованості зі сплати страхових внесків, в тому числі донарахованих сум страхових внесків (недоїмки), пені та штрафу.

Оскільки нараховані недоїмка та пеня не сплачені відповідачем добровільно, позивач звернувся до суду з цим позовом.

Постановою Донецького окружного адміністративного суду, яка залишена без змін ухвалою Донецького апеляційного адміністративного суду, в задоволенні позову відмовлено.

Відмовляючи в задоволенні позовних вимог, суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, виходив з того, що у разі ненадходження страхових коштів на рахунок позивача з вини банку та з урахуванням наявності у відповідача платіжних доручень з відміткою банку про їх прийняття та проведення, а також виписки банку на підтвердження факту списання коштів з банківського рахунка відповідача, у позивача немає законних підстав для вимоги повторного перерахування таких коштів та нарахування пені.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій, та ухвалив нове рішення – про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до пункту 7.5 Інструкції про порядок обчислення і сплати внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття та обліку їх надходження до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, затвердженої наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 18.12.2000 № 339, у разі коли роботодавець не згоден з розрахунком суми недоїмки, пені та штрафу, зазначених у рішенні, він має право протягом десяти робочих днів, наступних за днем отримання рішення, звернутися до територіального органу Державної служби зайнятості в районах, містах, районах у містах, який його прийняв, із скаргою про перегляд цього рішення. Скарга подається у письмовій формі та може супроводжуватися документами, розрахунками та доказами, які роботодавець вважає за потрібне надати.

Під час розгляду справи судами попередніх інстанцій встановлено, що позивач у встановленому закон порядку в межах повноважень провів перевірку своєчасності сплати відповідачем страхових внесків, за наслідками перевірки склав акт та виніс рішення про стягнення простроченої заборгованості зі сплати страхових внесків та пені.

Водночас, відповідач, будучи обізнаним з результатами перевірки рішення про стягнення з нього простроченої заборгованості зі сплати страхових внесків та пені у встановлений строк не оскаржив і станом на час розгляду справи таке рішення

є чинним, відтак, в силу приписів статті 38 Закону №1533-III заборгованість і пеня підлягають стягненню з відповідача в безспірному порядку.

За таких обставин, позовні вимоги у цій справі підлягали задоволенню.

Крім того, предметом позовних вимог у цій справі було не оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, а стягнення за позовом такого суб'єкта простроченої заборгованості зі сплати страхових внесків та пені.

В разі, якщо відповідач вважав, що рішенням, діями чи бездіяльністю позивача, як суб'єкта владних повноважень, порушено його права він був вправі у встановлені строки оскаржити такі до суду і в рамках такої справи, на підставі належних щодо предмета доказування доказів, доводити незаконність такого рішення.

В інакшому випадку, заперечення проти позову у цій справі з підстав незгоди з рішенням про стягнення заборгованості фактично буде оскарженням такого рішення за межами встановленого строку на його оскарження.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 2 серпня 2022 року у справі № 805/1290/17-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105533304>.

2. Про порядок підтвердження трудового стажу померлого годувальника за відсутності документів про наявний стаж його роботи

За відсутності документів про наявний стаж роботи й неможливості одержання їх унаслідок браку архівних даних з інших причин, окрім неможливості їх одержання у зв'язку з воєнними діями, стихійним лихом, аваріями, катастрофами або іншими надзвичайними ситуаціями, враховуючи специфіку пенсії у зв'язку з втратою годувальника, оскільки за її призначенням звертається непрацездатний член сім'ї померлого годувальника, який був на його утриманні, а не сам годувальник, трудовий стаж годувальника може бути встановлено на підставі показань не менше ніж двох свідків, які б знали годувальника за спільною з ним роботою на одному підприємстві, в установі, організації (в тому числі колгоспі) або в одній системі і мали документи про свою роботу за час, щодо якого вони підтверджують роботу

09 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Пенсійного фонду України у Львівській області на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 12.04.2021 та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 29.06.2021 у справі № 380/1772/21 за позовом ОСОБА_1, в інтересах якої діє законний представник ОСОБА_2, до Головного управління Пенсійного фонду України у Львівській області про визнання протиправними дій Головного управління Пенсійного фонду України у Львівській області (далі - відповідач) щодо відмови у встановленні трудового стажу померлого годувальника ОСОБА_3 (одна з позовних вимог).

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

З 14.02.2017 на підставі заяви ОСОБА_2, ОСОБА_1 призначено пенсію у зв'язку з втратою годувальника відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

При призначенні пенсії у зв'язку з втратою годувальника ОСОБА_1 враховано стаж померлого годувальника батька - ОСОБА_3 22 роки 10 місяців 23 дні та стаж матері - ОСОБА_6 32 роки 10 місяців 09 днів.

Стаж роботи годувальника батька - ОСОБА_3 обчислено по вироблених людиноднях на підставі довідок від 14.02.2017 № 47, 48, виданих Архівним відділом Стрийської районної державної адміністрації за період роботи ОСОБА_3 з 1970 по 1994 роки на підставі книг обліку розрахунків по оплаті праці. Оскільки стаж роботи в колгоспі годувальника ОСОБА_3 є набагато більшим ніж з 1970 - 1994 роки та в пливає на розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника, опікун ОСОБА_2 двічі зверталась до Стрийського відділу обслуговування громадян (сервісний центр) Головного управління Пенсійного фонду України у Львівській області з приводу зарахування до трудового стажу періоду роботи батька у колгоспі, а саме 1953 - 1965 роки. При повторному зверненні опікун позивача для підтвердження страхового стажу померлого годувальника ОСОБА_3 за період роботи у колгоспі 1953 - 1965 долучила заяви свідків, які підтвердили спільну роботу у колгоспі ім. І. Франка с. Завадів з померлими ОСОБА_3 що був їздовим у бригаді № 2, та копії їх трудових книжок.

На вказане звернення, відповідач листом від 25.08.2020 повідомив, що заслухати свідків та зарахувати до стажу період роботи ОСОБА_3 в колгоспі з 1953 по 1965 роки немає підстав, та послався на пункт 18 Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсії за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 року № 637 (далі - Порядок № 637), відповідно до якого відсутності документів про наявний стаж роботи і неможливості одержання їх внаслідок ліквідації підприємства, установи, організації або відсутності архівних даних з інших причин, ніж ті, що зазначені в пункті 17 цього Порядку, трудовий стаж установлюється на підставі показань не менше двох свідків, які б знали заявника по спільній з ним роботі на одному підприємстві, в установі, організації (в тому числі колгоспі) або в одній системі і мали документи про свою роботу за час, стосовно якого вони підтверджують роботу заявника.

Не погоджуючись із таким рішенням відповідача, ОСОБА_1, звернулась до суду з позовом.

Рішенням Львівського окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, позовні вимоги було задоволено частково.

Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, виходив з того, що факт втрати пенсійної справи померлого

годувальника ОСОБА_3 та відповідно і трудової книжки сторонами не заперечується.

Оскільки факт втрати пенсійної справи померлого годувальника ОСОБА_3 та відповідно і трудової книжки сторонами не заперечується, відповідно позивачка мала право підтвердити трудовий стаж померлого годувальника (батька) на підставі показань не менше двох свідків, які б знали його по спільній з ним роботі на одному підприємстві, в установі, організації (в тому числі колгоспі) або в одній системі і мали документи про свою роботу за час, стосовно якого вони підтверджують роботу годувальника.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Основним документом, що підтверджує стаж роботи, є трудова книжка.

У разі відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній, наявність трудового стажу підтверджується Порядком № 637.

Твердження відповідача про те, що Порядком № 637 не передбачено підтвердження стажу на підставі показань свідків померлій особі не заслуговує на увагу, оскільки виходячи зі специфіки пенсії у зв'язку з втратою годувальника, за її призначенням звертається непрацездатний член сім'ї померлого годувальника, який був на його утриманні, а не сам годувальник.

Отже, за відсутності документів про наявний стаж роботи і неможливості одержання їх внаслідок відсутності архівних даних з інших причин, окрім неможливості їх одержання у зв'язку з воєнними діями, стихійним лихом, аваріями, катастрофами або іншими надзвичайними ситуаціями, враховуючи специфіку пенсії у зв'язку з втратою годувальника, згідно якої за її призначенням звертається непрацездатний член сім'ї померлого годувальника, який був на його утриманні, а не сам годувальник, колегія суддів дійшла висновку, що трудовий стаж годувальника може бути встановлено на підставі показань не менше двох свідків, які б знали годувальника по спільній з ним роботі на одному підприємстві, в установі, організації (в тому числі колгоспі) або в одній системі і мали документи про свою роботу за час, стосовно якого вони підтверджують роботу.

Зважаючи на те, що пенсійна справа померлого годувальника ОСОБА_3 та трудова книжка були втрачені, а ОСОБА_5 та ОСОБА_8 підтвердили, що ОСОБА_3 у спірний період (1953 - 1965 роки) працював їздовим у бригаді № 2 колгоспу ім. І. Франка, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про те, що відповідач безпідставно не врахував подані позивачем документи на підтвердження стажу померлого годувальника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 9 серпня 2022 року у справі № 380/1772/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105649762>.

3. Про право військовослужбовця, звільненого в запас у зв'язку із закінченням строку дії контракту, на грошову компенсацію за належне йому для отримання жиле приміщення

Держава взяла на себе обов'язок забезпечення військовослужбовців (військовослужбовців запасу) жилими приміщеннями або за їхнім бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле приміщення, зокрема військовослужбовців, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, на підставах, у межах норм і відповідно до вимог, встановлених ЖК України, іншими законами, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Військовослужбовці, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та члени їхніх сімей мають право на отримання житла, а отже і на грошову компенсацію, в тому числі й у разі звільнення в запас чи відставку за віком, станом здоров'я, а також у зв'язку із скороченням штатів або проведенням інших організаційних заходів, у разі неможливості їх використання на військовій службі, крім випадків, передбачених пунктом 30 Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2006 року № 1081.

У словосполученні «звільнення з військової служби у запас або у відставку за віком, станом здоров'я», що міститься в пункті 9 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» № 2011-ХІІ, такі умови, як вік і стан здоров'я, належать виключно до поняття «звільнення у відставку» як варіанта (способу) звільнення з військової служби і жодним чином не до поняття «звільнення у запас».

У разі звільнення військовослужбовця в запас у зв'язку із закінченням строку дії контракту та наявністю в нього більше від 20 років календарної вислуги за відсутності підстав для зняття його з обліку, наведених у пункті 30 Порядку № 1081, за такою особою зберігається право на перебування на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, а отже і право на грошову компенсацію за належне їй для отримання жиле приміщення відповідно до вимог пункту 9 статті 12 Закону № 2011-ХІІ та Порядку визначення розміру і надання військовослужбовцям та членам їх сімей грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення № 728

10 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 11.10.2021 та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 08.02.2022 у справі № 260/764/21 за позовом ОСОБА_1 до житлової комісії Мукачівського прикордонного загону Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України, 27 Прикордонного загону імені Героїв Карпатської Січі Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України про зобов'язання житлової

комісії та командування Мукачівського прикордонного загону Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України повторно здійснити розрахунок виплати грошової компенсації за належне для отримання жиле приміщення з урахуванням граничної вартості будівництва за 1 кв.м. загальної площі житла в регіоні щодо нього, розглянути на її засіданні, прийняти і включити його в Списки осіб, які перебувають на квартирному обліку, мають право та надали згоду на отримання грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення у Мукачівському прикордонному загоні Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України у загальному порядку по 2007 рік (одна з позовних вимог).

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У справі, яка розглядається суди встановили, що ОСОБА_1 проходив військову службу в Мукачівському прикордонному загоні Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України на підставі контракту про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України.

Згідно із витягом з наказу від 01.08.2018 майора ОСОБА_1 виключено із списків особового складу прикордонного загону і всіх видів забезпечення з 01.08.2018.

Згідно із наведеним вище витягом з наказу від 01.08.2018 №268-ОС «По особовому складу» майора ОСОБА_1 звільнено з військової служби в запас за підпунктом «а» пункту 2 частини п'ятої статті 26 (у зв'язку із закінченням строку контракту) Закону України від 25.03.1992 № 2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу» (далі - Закон № 2232-XII) з правом носіння військової форми одягу та зараховано до військового оперативного резерву першої черги Мукачівського прикордонного загону. Вислуга років станом на 01.08.2018 становить: календарна - 25 років 07 місяців 19 днів; пільгова - 04 роки 05 місяців 08 днів; загальна вислуга років - 30 років 00 місяців 27 днів.

04.10.2017 начальником Мукачівського прикордонного загону було затверджено Список осіб, які перебувають на квартирному обліку, мають право та надали згоду на отримання грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення у Мукачівському прикордонному загоні. Згідно з порядковим номером 10 цього Списку, майор ОСОБА_1 за попереднім розрахунком мав право на норму площі на склад сім'ї - 71,6 к.м., розрахована сума грошової компенсації на яку складала 644 686,40 грн.

Цей Список осіб був поданий на затвердження Департаменту ресурсного забезпечення Адміністрації Держприкордонслужби України супровідним листом від 05.10.2017 Мукачівського прикордонного загону. Проте, листом від 15.12.2020 житлова комісія Мукачівського прикордонного загону Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України повідомила позивача, про те, що Порядок визначення розміру і надання військовослужбовцям та членам їх сімей грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.02.2015 № 728 (далі -

Порядок № 728) на військовослужбовця запасу ОСОБА_1 не поширюється, оскільки його звільнено у запас у зв'язку із закінченням строку контракту.

ОСОБА_1, не погоджуючись з такими діями відповідачів звернувся із цим позовом до суду.

Закарпатський окружний адміністративний суд рішенням від 11.10.2021 частково задовольнив позовні вимоги.

Суд першої інстанції виходив із того, що Законом 2232-XII передбачено два випадки звільнення військовослужбовців з військової служби: у запас або у відставку, у свою чергу пункт 2 Порядку № 728 поширюється зокрема на осіб, звільнених зокрема з військової служби в запас. Таким чином, суд першої інстанції дійшов висновку про те, що у зв'язку із внесенням змін в пункт 1 статті 12 Закону України від 20.12.1991 № 2011-XII "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" у позивача правомірно виникло право на отримання грошової компенсації за належне йому для отримання жиле приміщення.

Восьмий апеляційний адміністративний суд постановою скасував рішення суду першої інстанції, ухвалив нове - про відмову у задоволенні позовних вимог.

Верховний Суд касаційну скаргу ОСОБА_1 задовольнив частково, скасував постанову апеляційного суду, а рішення суду першої інстанції залишив в силі.

ОЦІНКА СУДУ

Проаналізувавши положення статті 12 Закону № 2011-XII, частини першої статті 26 Закону № 2232-XII, статті 48-1 Житлового кодексу України (далі - ЖК), пункти 2, 5, 6 Порядку № 728, Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України постановою від 03.08.2006 № 1081 (далі - Порядок № 1081), Інструкції про організацію забезпечення житловими приміщеннями в Державній прикордонній службі України, затвердженої наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 20.12.2007 № 1040 Верховний Суд дійшов наступних висновків:

(1) держава взяла на себе обов'язок забезпечення військовослужбовців (військовослужбовців запасу) жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле приміщення, зокрема, військовослужбовців, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, на підставах, у межах норм і відповідно до вимог, встановлених ЖК, іншими законами, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

(2) військовослужбовці, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та члени їх сімей мають право на отримання житла, а отже і на грошову компенсацію, в тому числі і у разі звільнення в запас чи відставку за віком, станом здоров'я, а також у зв'язку із скороченням штатів або проведенням інших організаційних заходів, у разі неможливості їх використання на військовій службі, крім випадків, передбачених пунктом 30 Порядку № 1081;

(3) у словосполученні «звільнення з військової служби у запас або у відставку за віком, станом здоров'я», що міститься у пункті 9 статті 12 Закону № 2011-XII такі умови як вік і стан здоров'я, відносяться виключно до поняття «звільнення

у відставку», як варіанту (способу) звільнення з військової служби, і жодним чином не відноситься до поняття «звільнення у запас»;

(4) у разі звільнення військовослужбовця в запас у зв'язку з закінченням строку дії контракту та наявністю у нього більше 20 років календарної вислуги за відсутності підстав для зняття його з обліку, наведених у пункті 30 Порядку № 1081, за такою особою зберігається право на перебування на обліку громадян, потребуючих поліпшення житлових умов, а отже і право на грошову компенсацію за належне їй для отримання жиле приміщення відповідно до вимог пункту 9 статті 12 Закону № 2011-XII та Порядку № 728.

Застосовуючи ці висновки до обставин справи, Верховний Суд погодився із висновками суду першої інстанції про те, що відповідачі вчиняючи оспорювані дії та приймаючи відповідні рішення діяли не на підставі, не у межах повноважень та не у спосіб, що визначені Конституцією та законами України, та відповідно про їх визнання протиправними та скасування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 серпня 2022 року у справі № 260/764/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105667599>.

4. Про відмінність між видами відповідальності в господарській діяльності за їхнім функціональним призначенням

Стягнення збитків, заподіяних порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, є видом майнової відповідальності учасника господарських відносин, а застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю) у вигляді обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання – це один із видів адміністративно-господарських санкцій.

Водночас різними є і підстави для застосування таких видів відповідальності, зокрема передумовою для настання відповідальності у вигляді відшкодування шкоди / збитків є їх фактичне завдання внаслідок порушення встановлених правил здійснення господарської діяльності, а підставою для застосування такої санкції, як обмеження або зупинення господарської діяльності, є її здійснення з порушенням екологічних вимог і наявність нерозривного зв'язку із загрозою життю та здоров'ю людей

10 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Світловодського міського комунального підприємства «Комбінат комунальних послуг» на рішення Кіровоградського окружного адміністративного суду від 17.03.2021 та постанову Третього апеляційного адміністративного від 04.08.2021 у справі № 340/2687/20 за позовом Державної екологічної інспекції у Кіровоградській області Придніпровського округу (Дніпропетровська та Кіровоградська області) до Світловодського міського комунального підприємства «Комбінат комунальних

послуг» про застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю)

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Посадовими особами ДЕІ у Кіровоградській області проведено позаплановий захід державного нагляду (контролю) щодо дотримання СМКП «ККП» вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, за результатами якого складено акт від 24.06.2020.

В акті від 24.06.2020 зафіксовано низку порушень вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

З метою усунення виявлених порушень природоохоронного законодавства посадовими особами ДЕІ у Кіровоградській області директору СМКП «ККП» Шумейку Р.С. також видано припис від 24.06.2020 та визначено терміни його виконання.

У зв'язку з наявністю порушень вимог природоохоронного законодавства, які завдають шкоди навколишньому природному середовищу, позивач як територіальний орган Державної екологічної інспекції України, звернувся до суду із позовною заявою про застосування до відповідача заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю), які можуть бути застосовані виключно за рішенням суду.

Рішенням Кіровоградського окружного адміністративного суду від 17.03.2021 позов задоволено.

За наслідками перегляду справи в апеляційному порядку, Третій апеляційний адміністративний суд дійшов висновку про необхідність змінити резолютивну частину рішення Кіровоградського окружного адміністративного суду від 17.03.2021, доповнивши другий абзац резолютивної частини рішення наступним: «та відображених у пунктах 3, 6, 9, 10 припису №20/44 від 24.06.2020 р.»

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі досліджувалося два правових питання, а саме: чи належить стягнення у судовому порядку на користь держави збитків та застосування заходів реагування у вигляді зупинення робіт (діяльності) до одного виду юридичної відповідальності; чи підлягає застосуванню строк регламентований статтею 250 Господарського кодексу України при вирішенні питання щодо часткового або повного зупинення виробництва (виготовлення), виконання робіт, надання послуг та у яких випадках.

Щодо першого питання Верховний Суд зазначив наступне.

Обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання є одним з видів адміністративно-господарських санкцій, перелік яких наведено у статті 239 Господарського кодексу України, до якого відшкодування (стягнення) збитків не включено.

Такий вид адміністративно-господарських санкцій як обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання застосовується у разі здійснення господарської діяльності з порушенням екологічних вимог і є тимчасовим запобіжним заходом реагування на виявлені порушення, оперативним та превентивним способом впливу на порушника з метою усунення існування загрози життю та здоров'ю людей.

Тому можливість застосування заходів реагування, які за своїм характером є превентивними, покликані попередити настання негативних наслідків, запобігти їм, усунути загрозу життю та здоров'ю людей, не може ставитись у залежність від обставин щодо наявності або відсутності шкоди/збитків, оскільки такі можуть ще не настати станом на час виникнення підстав для застосування заходів реагування, можуть не настати взагалі у зв'язку з своєчасним і негайним зупиненням (обмеженням) шкідливої господарської діяльності, або можуть бути виявлені пізніше.

Отже, стягнення збитків, заподіяних порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, є видом майнової відповідальності учасника господарських відносин, а застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю) у вигляді обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання є одним з видів адміністративно-господарських санкцій.

При цьому, різними є й підстави для застосування таких видів відповідальності, зокрема, передумовою для настання відповідальності у вигляді відшкодування шкоди/збитків є їх фактичне завдання внаслідок порушення встановлених правил здійснення господарської діяльності, а підставою для застосування такої санкції як обмеження або зупинення господарської діяльності, є здійснення такої з порушенням екологічних вимог і нерозривно пов'язана з наявністю загрози життю та здоров'ю людей.

За таких висновків колегія суддів констатувало, що зазначені вище види відповідальності не належать до одного виду юридичної відповідальності, а отже й відсутні підстави стверджувати, що така відповідальність застосовується за одне й те саме правопорушення.

Що ж стосується доводів касаційної скарги про застосування судами заходів реагування відносно Підприємства поза межами строку, встановленого законом, Верховний Суд зазначив наступне.

Якщо за результатами здійснення заходу державного нагляду (контролю) виявлено факти допущення суб'єктом господарювання у своїй діяльності порушень вимог природоохоронного законодавства, екологічних вимог, які є триваючими і створюють реальну загрозу для життя і здоров'я людей внаслідок забруднення довкілля, встановлений у статті 250 Господарського кодексу України строк не може слугувати способом легалізації таких правопорушень і не повинен застосовуватися на шкоду суспільству стосовно заходів відповідальності, які спрямовані на припинення (зупинення або обмеження) господарської діяльності, що загрожує життю і здоров'ю людей або становить підвищену небезпеку

для довкілля, перешкоджає здійсненню права громадян на безпечно навколишнє природне середовище та інших їх екологічних прав.

З метою виконання державою свого конституційного обов'язку - захищати життя людини, утверджувати і забезпечувати невід'ємне право кожної людини на життя, яке нерозривно пов'язане з правом кожного на безпечно для життя і здоров'я довкілля, а також беручи до уваги мету і завдання застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю), зокрема, у вигляді повного або часткового зупинення виробництва (виготовлення), виконання робіт, надання послуг, та у разі дотримання контролюючим органом порядку та строків, встановлених законом для звернення з відповідним позовом до адміністративного суду, право на застосування таких заходів зберігається до моменту повного усунення суб'єктом господарювання допущених ним триваючих порушень вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, які створюють загрозу для життя і здоров'я людей.

У такому випадку передбачені статтею 250 Господарського кодексу України строки не можуть бути застосовані.

Верховний Суд вказав, що станом на момент розгляду судом першої інстанції цієї справи та ухвалення рішення про задоволення позову Держекоінспекції існували підстави вважати, що внаслідок допущених відповідачем порушень здійснюється неконтрольоване забруднення підземних та ґрунтових вод, що очевидно створювало загрозу для життя та здоров'я людей, а отже зумовлювало наявність підстав для застосування запропонованих контролюючим органом заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю) у вигляді зупинення роботи (експлуатації) звалища твердих побутових відходів до повного усунення цих порушень, які є триваючими і не були усунуті суб'єктом господарювання.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 серпня 2022 року у справі № 340/2687/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105667727>.

IV. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1. Про підстави виключення відомостей про фізичну особу з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків

Виключення відомостей про фізичну особу з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків можливе за умови подання відповідною особою повідомлення форми № 1П. Таке повідомлення може бути заповнене за даними документа, на підставі якого оформлюється паспорт уперше, зокрема за даними свідоцтва про народження, оскільки таке свідоцтво є документом, що посвідчує особу до досягнення нею віку, з якого може бути виданий паспорт громадянина України

04 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Полтавській області на рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 18 лютого 2020 року і постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 24 червня 2020 року у справі № 440/1066/19 за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 в інтересах неповнолітнього ОСОБА_3 до Головного управління Державної податкової служби у Полтавській області, Головного управління Державної фіскальної служби у Полтавській області про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1, ОСОБА_2 звернулися до суду в інтересах неповнолітнього ОСОБА_3 (далі - позивач, ОСОБА_3) з позовом до Головного управління Державної податкової служби у Полтавській області (далі - відповідач-1, ГУ ДПС у Полтавській області), Головного управління Державної фіскальної служби у Полтавській області (далі - відповідач-2, ГУ ДФС у Полтавській області), з вимогами: визнати протиправною бездіяльність, що полягає у відсутності дій щодо виключення з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків всіх відомостей про малолітнього ОСОБА_3 ІНФОРМАЦІЯ_1; зобов'язати виключити картку платника податків з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків № НОМЕР_1 на ім'я ОСОБА_4 дата реєстрації у державному реєстрі 08.11.2016 ОДФС КОДПІ ГУ ДФС у Полтавській області № бланка картки 1603-16-06244 від 17.11.2016 та всі відомості про нього.

Позов обґрунтований протиправною бездіяльністю ГУ ДФС у Полтавській області, пов'язану з не вчиненням дій щодо виключення із Державного реєстру фізичних осіб-платників податків відомостей про малолітнього ОСОБА_3.

Рішенням Полтавського окружного адміністративного суду від 28.05.2019, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду від 03.09.2019, позовні вимоги задоволено. Постановою Верховного Суду від 11.12.2019 рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 28.05.2019 і постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 03.09.2019 у справі №440/1066/19 скасовано, а справу №440/1066/19 направлено на новий розгляд до Полтавського окружного адміністративного суду.

Під час нового розгляду справи, рішенням Полтавського окружного адміністративного суду від 18.02.2020, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду від 24.06.2020, позов задоволено. Визнано протиправною бездіяльність ГУ ДФС у Полтавській області щодо не вчинення дій щодо виключення інформації про ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків. Зобов'язано ГУ ДПС у Полтавській області вчинити дії щодо виключення з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків усю інформацію про ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1.

Суди першої та апеляційної інстанцій, задовольняючи позовні вимоги, виходили з того, що обов'язок щодо подання паспорту стосується лише повнолітніх осіб, а включення до Державного реєстру інформації про малолітніх

осіб взагалі не є обов'язковим, оскільки вони не можуть отримувати жодних доходів та в повній мірі не можуть володіти об'єктами оподаткування, розпорядження вказаними об'єктами за них здійснюють їхні законні представники.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів зазначила, що Верховний Суд, ухвалюючи постанову від 11.12.2019, якою було скасовано рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 28.05.2019 та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 03.09.2019, а справу №440/1066/19 направлено на новий розгляд до суду першої інстанції, виходив з того, що можливість вилучення вже існуючих облікових карток з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків чинним законодавством передбачено. Так, права осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, захищені шляхом надання їм (їхнім представникам) права звертатися до уповноважених органів із повідомленням форми №1П, на підставі якої формується дані окремого реєстру Державного реєстру про фізичних осіб, які через релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків.

Водночас судами попередніх інстанцій не з'ясовано чи перебував ОСОБА_3 на обліку, як платник податків, та чи подавав позивач до відповідача повідомлення форми №1П, як обов'язкову підставу для обліку фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків. При цьому, Верховний Суд зазначив, що для подання такої заяви необхідно надати відповідачу або пред'явити паспорт або документ, на підставі якого оформлюється паспорт вперше. Отож відсутність паспорту як документа, який посвідчує особу, не є підставою, що унеможлиблює облік платників податків, оскільки повідомлення форми №1П може бути заповнене і за даними документа, на підставі якого оформлюється паспорт вперше.

Колегія суддів вказала, що в процесі нового розгляду судам попередніх інстанцій необхідно було з'ясувати: чи реєструвався ОСОБА_3 у Державному реєстрі фізичних осіб-платників податків та чи було подано повідомлення щодо цієї фізичної особи, яка через релігійні переконання відмовляється від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків (форма №1П).

Під час нового розгляду справи суди попередніх інстанцій з'ясували, що ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, присвоєно реєстраційний номер облікової картки платника податків НОМЕР_1. У подальшому, законні представники ОСОБА_1 відмовитися від цього РНОКПП (ІПН), подавши повідомлення фізичної особи, яка через релігійні переконання відмовляється від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків (форма №1П), та копію його свідоцтва про народження. Проте контролюючий орган відмовив у прийнятті вказаного повідомлення, зазначивши про відсутність паспорту громадянина України.

Суди попередніх інстанцій, задовольняючи позовні вимоги, виходили з того, що обов'язок щодо подання паспорту стосується лише повнолітніх осіб, а малолітня дитина взагалі не є платником податків у розумінні ПК України. Наведене свідчить про наявність підстав для задоволення вимог позивача щодо визнання протиправними дій відповідача та зобов'язання останнього виключити реєстраційний номер облікової картки платника податків з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків.

Заперечуючи проти задоволення зазначених позовних вимог, скаржник у касаційній скарзі наголошував, що норми законодавства не передбачають можливості вилучення інформації з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків.

Верховний Суд, оцінюючи доводи касаційної скарги констатував, що виключення відомостей про фізичну особу з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків є можливим за умови подання відповідною особою повідомлення форми №1П, що і було зроблено позивачем. Суд наголосив на тому, що повідомлення форми №1П може бути заповнене і за даними документа, на підставі якого оформлюється паспорт вперше, зокрема і за даними свідоцтва про народження, оскільки таке свідоцтво є документом, що посвідчує особу до досягнення нею віку, з якого може бути виданий паспорт громадянина України.

Щодо тверджень скаржника про те, що територіальні органи ДПС України є лише користувачами інформації з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків та не мають повноважень щодо її вилучення, Верховний Суд вказав, що за змістом пункту 4 розділу IV Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків №822 Державний реєстр формується з інформації, що надходить від територіальних органів ДПС та від інших державних органів відповідно до законодавства. Тому саме на ГУ ДПС у Полтавській області законодавцем покладено обов'язок щодо формування актуальних даних для Державного реєстру.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 4 серпня 2022 року у справі № 440/1066/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105577362>.

2. Про порядок встановлення вимог під час публічних закупівель до обґрунтування аномально низької ціни

Закон України «Про публічні закупівлі» не конкретизує, яке саме обґрунтування буде належним, тому замовник на власний розсуд оцінює належність / неналежність обґрунтування аномально низької ціни. Водночас, оскільки базовим документом для оцінки пропозицій учасників є тендерна документація, замовник має діяти виключно в межах Закону та вимагати від учасників подання лише тієї інформації та документів, які передбачені тендерною документацією. Таким чином, якщо замовник має окремі вимоги щодо

обґрунтування аномально низької ціни, варто чітко їх прописати в тендерній документації

09 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «НТ-ІНЖИНІРИНГ» на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 06 жовтня 2021 року у справі № 640/30534/20 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «НТ-ІНЖИНІРИНГ» до Антимонопольного комітету України, треті особи: Відокремлений підрозділ «Рівненська АЕС» державного підприємства «НАЕК «Енергоатом», Товариство з обмеженою відповідальністю «Бюро аналітичних досліджень безпеки АЕС», про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ «НТ-ІНЖИНІРИНГ» звернулося з позовом до Антимонопольного комітету України (далі - АМК України, відповідач), треті особи: Відокремлений підрозділ «Рівненська АЕС» державного підприємства «НАЕК «Енергоатом» (далі - ВП «Рівненська АЕС», замовник), Товариство з обмеженою відповідальністю «Бюро аналітичних досліджень безпеки АЕС» (далі - ТОВ «Бюро аналітичних досліджень безпеки АЕС»), у якому просило: визнати протиправними дії Постійно діючої адміністративної колегії Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель (далі - Колегія) при розгляді скарги ТОВ «НТ-ІНЖИНІРИНГ» від 23 листопада 2020 року № UA-2020-10-07-010176-а.б3 щодо невстановлення бездіяльності ВП «Рівненська АЕС» при оцінці та прийнятті обґрунтування аномально низької ціни ТОВ «Бюро аналітичних досліджень безпеки АЕС» в закупівлі № UA-2020-10-07-010176-а; визнати протиправним та скасувати рішення Колегії № 22534-р/пк-пз від 04 грудня 2020 року прийняте за наслідками розгляду скарги ТОВ «НТ-ІНЖИНІРИНГ» від 23 листопада 2020 року № UA-2020-10-07-010176-а.б3.

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що Колегія при прийнятті рішення від 04 грудня 2020 року № 22534-р/пк-пз, діяла протиправно та не у спосіб, визначений Законом.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 03 березня 2021 року адміністративний позов задовольнив частково. Визнав протиправним та скасував рішення Постійно діючої адміністративної колегії Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель № 22534-р/пк-пз від 04 грудня 2020 року. В іншій частині позову відмовив.

Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 06 жовтня 2021 року рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 03 березня 2021 року скасував та прийняв нове рішення, яким у задоволенні адміністративного позову відмовив.

Приймаючи рішення про відмову у задоволенні позовних вимог, суд апеляційної інстанції виходив з того, що при розгляді скарги позивача та прийнятті

рішення за наслідком її розгляду, відповідачем не було допущено порушень вимог законодавства, а отже, рішення Колегії № 22534-р/пк-пз від 04 грудня 2020 року є законним та не підлягає скасуванню.

Шостий апеляційний адміністративний суд зазначив, що Закон України «Про публічні закупівлі» не обмежує учасників щодо обґрунтування аномально низької ціни та допускає надання такого обґрунтування в довільній формі, відтак, на переконання апеляційного суду, доводи позивача про те, що замовник мав відхилити пропозицію учасника закупівлі з підстав неналежного (невмотивованого) обґрунтування таким учасником аномально низької ціни, є помилковими.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що за висновком суду першої інстанції, із-за відсутності належного та вмотивованого обґрунтування аномально низької ціни пропозиції ТОВ «Бюро аналітичних досліджень безпеки АЕС», замовник мав відхилити пропозицію такого учасника, а тому на думку суду є підстави для задоволення позовних вимог ТОВ «НТ-ІНЖИНІРИНГ» про визнання протиправним та скасування оскаржуваного рішення Колегії.

Суд апеляційної інстанції при вирішенні спору дійшов протилежного висновку та не знайшов підстав до задоволення позову, вказавши що обґрунтування ТОВ «Бюро аналітичних досліджень безпеки АЕС» аномально низької ціни, полягало в якісній організації поточних робіт, високому рівні ефективності виконання аналітичних робіт, що дозволяє досягнути значної економії працевитрат та коштів при виконанні робіт, що передбачені даною закупівлею, тобто, вмотивоване та належно обґрунтоване. Зробивши висновок, що надання в довільній формі обґрунтувань аномально низької ціни тендерної пропозиції за відсутності доказів не може забезпечити виконання роботи за ціною запропованою в аукціоні, суд першої інстанції залишив поза увагою, що приписи Закону № 922-VIII не містять вичерпного переліку інформації, яка повинна міститися в обґрунтуванні аномально низької ціни, також, у ньому відсутні вимоги до кількості аргументів, їх конкретизації, наведення доказів чи надання конкретних підтверджуючих документів. Таким чином, оскільки документація не містить окремих вимог до порядку формування ціни пропозиції учасника, а також порядку оформлення обґрунтування аномально низької ціни, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що у Колегії були відсутні підстави для задоволення скарги позивача.

Колегія суддів Верховного Суду погодилася з таким висновком суду апеляційної інстанції та звернула увагу на те, що згідно із частиною чотирнадцятою статті 29 Закону України «Про публічні закупівлі» № 922-VIII учасник, який надав найбільш економічно вигідну тендерну пропозицію, що є аномально низькою, повинен надати протягом одного робочого дня з дня визначення найбільш економічно вигідної тендерної пропозиції обґрунтування

в довільній формі щодо цін або вартості відповідних товарів, робіт чи послуг пропозиції.

У свою чергу замовник: може відхилити аномально низьку тендерну пропозицію, у разі якщо учасник не надав належного обґрунтування вказаної у ній ціни або вартості, та відхиляє аномально низьку тендерну пропозицію у разі ненадходження такого обґрунтування протягом строку, визначеного абзацом першим цієї частини.

Поряд з цим, Закон № 922-VIII не конкретизує, яке саме обґрунтування буде належним, проте зазначає, що обґрунтування аномально низької тендерної пропозиції може містити інформацію про: 1) досягнення економії завдяки застосованому технологічному процесу виробництва товарів, порядку надання послуг чи технології будівництва; 2) сприятливі умови, за яких учасник може поставити товари, надати послуги чи виконати роботи, зокрема спеціальна цінова пропозиція (знижка) учасника; 3) отримання учасником державної допомоги згідно із законодавством.

Отже, якщо учасник дотримався вимог Закону № 922-VIII та тендерної документації при підготовці тендерної пропозиції та в разі, якщо його пропозиція була визначена системою закупівель аномально низькою, надав у визначений законом термін її обґрунтування, замовник не має підстав для відхилення пропозиції такого учасника.

Водночас, розрахунок аномально низької ціни здійснює електронна система закупівель автоматично на всіх етапах електронного аукціону та інформує про це учасника процедури закупівлі та замовника. Тож, про будь-які упередження замовника з цього приводу не може йти мови.

Судами встановлено, що скарга скаржника полягала у тому, що обґрунтування аномально низької ціни надане переможцем не містить належного обґрунтування і мало бути відхилене замовником. Так, при розгляді скарги позивача щодо проведення процедури закупівель (від 23 листопада 2020 року № UA-2020-10-07-010176-а.б3) Колегією було встановлено, що тендерна документація не містила окремих вимог до порядку формування ціни пропозиції учасника, а також порядку оформлення обґрунтування аномально низької ціни, а тому, не переконання органу оскарження, відсутні підстави для задоволення скарги ТОВ «НТ-ІНЖИНІРИНГ» з підстав належного обґрунтування запропонованої переможцем ціни.

Закон № 922-VIII не конкретизує, яке саме обґрунтування буде належним, тому замовник на власний розсуд оцінює належність/неналежність обґрунтування аномально низької ціни. Водночас, оскільки базовим документом для оцінки пропозицій учасників є тендерна документація, замовник має діяти виключно в рамках Закону та вимагати від учасників подання лише тієї інформації та документів, які передбачені тендерною документацією. Таким чином, якщо замовник має окремі вимоги щодо обґрунтування аномально низької ціни, варто чітко їх прописати у тендерній документації.

Отже, за таких обставин, Верховний Суд вказав, що при розгляді скарги позивача та прийнятті рішення за наслідком її розгляду відповідачем не було

допущено порушень вимог законодавства (оскільки тендерна документація не містила окремих вимог), а тому рішення Колегії № 22534-р/пк-пз від 04 грудня 2020 року є законним та не підлягає скасуванню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 9 серпня 2022 року у справі № 640/30534/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105649898>.

3. Про правові наслідки невідповідності учасника торгів кваліфікаційним критеріям, установленим статтею 16 Закону України «Про публічні закупівлі»

Невідповідність учасника торгів кваліфікаційним критеріям (або одному з них), установленим статтею 16 Закону України «Про публічні закупівлі», має наслідком відхилення тендерної пропозиції такого учасника. Невиконання замовником таких дій є порушенням абзацу другого пункту 1 частини першої статті 31 Закону України «Про публічні закупівлі»

17 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» в особі відокремленого підрозділу «Рівненська атомна електрична станція» на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 25 лютого 2021 року і постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 15 липня 2021 року у справі № 520/14902/2020 за позовом Державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» в особі відокремленого підрозділу «Рівненська атомна електрична станція» до Північно-східного офісу Держаудитслужби, третя особа – ТОВ «Кузнецовське налагоджувально-монтажне підприємство «Електропівденмонтаж» про визнання протиправним і скасування висновку.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У жовтні 2020 року Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» в особі відокремленого підрозділу «Рівненська атомна електрична станція» (далі - «Підприємство») пред'явило позов до Північно-східного офісу Держаудитслужби, в якому просило суд визнати протиправним і скасувати висновок від 13 жовтня 2020 року Північно-східного офісу Держаудитслужби України про результати моніторингу закупівлі UA-2020-07-17-005189-с «ДСТУ Б.Д.1.1-1:2013. Виконання будівельних робіт по об'єкту: «Технічне переоснащення. Впровадження додаткових параметрів АКВП ПАМС на енергоблоці №3 Рівненської АЕС», 632519611АН, 45000000-7, ДК021, 1, роботи).

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що Північно-східний офіс Держаудитслужби склав і опублікував на сайті Prozorro висновок про результати моніторингу закупівлі від 12 жовтня 2020 року №31-41/355, яким встановив порушення при здійсненні публічної закупівлі вимог законодавства, а саме: пункту

8 частини другої статті 21, пункту 2 частини другої статті 22, частини п'ятої статті 23 і абзацу другого пункту 1 частини першої статті 31 Закону України «Про публічні закупівлі».

Рішенням Харківського окружного адміністративного суду від 25 лютого 2021 року, яке залишено без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду від 15 липня 2021 року, у задоволенні позову відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позову суди попередніх інстанцій виходили з того, що відповідач не порушував процедуру складання, затвердження та оприлюднення оскаржуваного висновку, а навпаки діяв у межах своїх повноважень і у спосіб, визначений чинним законодавством, яке регулює указану процедуру.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів Верховного Суду розглянула справу в частині оцінки доводів скаржника про відсутність в оскаржуваному висновку шляхів усунення виявлених порушень; про відсутність порушення частини п'ятої статті 23 Закону України «Про публічні закупівлі» та неправильне правозастосування цієї норми судами попередніх інстанцій; відсутність порушення абзацу другого пункту 1 частини першої статті 31 Закону України «Про публічні закупівлі»; порушення відповідачем вимог частини шостої статті 8 Закону щодо визначення термінів складання, затвердження та оприлюднення спірного висновку моніторингу процедури закупівлі.

Стосовно доводів скаржника про відсутність в оскаржуваному висновку шляхів усунення виявлених порушень Верховний Суд зазначив, що за своїм змістом висновок Держаудитслужби є індивідуально-правовим актом, який повинен відповідати вимогам, встановленим статтею 2 КАС України. Обґрунтованість, в силу статті 2 КАС України, є однією з обов'язкових ознак рішення (дії, бездіяльності) суб'єкта владних повноважень, що належить встановити адміністративному суду.

Верховний Суд неодноразово наголошував, що можливість усунення виявлених порушень прямо залежить від чіткого визначення суб'єктом владних повноважень конкретного заходу (варіанту поведінки), яких слід вжити уповноваженій особі замовника для усунення порушень.

Вимога контролюючого органу про усунення виявлених порушень законодавства повинна бути здійснена у письмовій формі, сформована внаслідок реалізації контролюючим органом своєї компетенції (завдань і функцій відповідно до законодавства), містити чіткі, конкретні і зрозумілі, приписи на адресу підконтрольного суб'єкту (об'єкту контролю, його посадових осіб), які є обов'язковими до виконання останнім. Зобов'язання позивача самостійно визначити, які саме заходи слід вжити для усунення виявлених порушень, в свою чергу, може призвести до нового можливого порушення позивачем чинного законодавства. Така правова позиція неодноразово була висловлена Верховним Судом, зокрема, у постановках від 5 березня 2020 року у справі №640/467/19,

від 23 квітня 2020 року у справі №160/5735/19, від 11 червня 2020 року в справі №160/6502/19, від 26 листопада 2020 року у справі №160/11367/19, на деякі з яких також здійснює покликання і скаржник.

Проте, згідно фактичних обставин цієї справи відповідач в оскаржуваному висновку зобов'язав позивача здійснити заходи щодо усунення виявлених порушень в установленому законодавством порядку, зокрема, шляхом припинення зобов'язань за договором з дотриманням положень Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України та протягом п'яти робочих днів з дня оприлюднення висновку оприлюднити через електронну систему закупівель інформацію та/або документи, що свідчать про усунення порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель, викладених у висновку, або аргументовані заперечення до висновку, або інформацію про причини неможливості усунення виявлених порушень.

Тобто, оскаржуваний висновок Держаудитслужби містить спосіб (шлях) усунення виявлених порушень, запропонований відповідачем замовнику.

Стосовно доводу скаржника про відсутність порушення частини п'ятої статті 23 Закону України «Про публічні закупівлі» та неправильне правозастосування цієї норми судами попередніх інстанцій Верховний суд вказав, що частина п'ята статті 23 Закону передбачає, що Замовник може вимагати від учасників підтвердження того, що пропонувані ними товари, послуги чи роботи за своїми екологічними чи іншими характеристиками відповідають вимогам, установленим у тендерній документації. У разі встановлення екологічних чи інших характеристик товару, роботи чи послуги замовник повинен в тендерній документації зазначити, які маркування, протоколи випробувань або сертифікати можуть підтвердити відповідність предмета закупівлі таким характеристикам.

Тобто, зміст норми частини п'ятої указаної статті передбачає право замовника вимагати відповідні підтвердження того, що пропонувані ними товари, послуги чи роботи за своїми екологічними чи іншими характеристиками відповідають вимогам, установленим у тендерній документації. Проте, встановивши екологічні чи інші характеристики предмета закупівлі, законодавець передбачив обов'язок замовника зазначити у тендерній документації способи (докази) підтвердження відповідності предмета закупівлі таким характеристикам.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що пункт 6 розділу III тендерної документації вимагав від учасника застосовувати в ході виконання робіт інші необхідні заходи із захисту довкілля, тобто фактично встановив екологічні характеристики для предмету закупівлі. Одночасно, замовник не вказав чіткі та конкретні посилання на маркування, протоколи випробувань або сертифікати, які підтверджують відповідність предмета закупівлі характеристикам, визначеним тендерною документацією. До того ж, проектом договору (Додаток 3), а саме: пунктами 6.1.3, 6.3.17, 6.3.23 також встановлено: «до початку виконання робіт замовник зобов'язаний забезпечити підрядника затвердженою проектно-кошторисною документацією; підрядник зобов'язаний дотримуватись вимог природоохоронного законодавства, а також виконати за свій рахунок роботи

по вивезенню з території пересувних побутових приміщень, відходів (відпрацьовані пакувальні матеріали, тара і т.д.), що утворились під час виконання підрядником робіт з використанням власних матеріалів; підрядник під час виконання робіт по договору зобов'язаний підтримувати належну чистоту на місці виконання робіт. Після закінчення робочої зміни прибрати місце виконання робіт від горючих відходів, будівельного сміття. У разі невиконання підрядником обов'язку щодо прибирання місця виконання робіт, Замовником складається акт довільної форми, що фіксує факт вказаного вище порушення. У разі відсутності Підрядника під час складання акта або відмови останнього від підписання акта, уповноважена особа замовника складає та підписує акт в односторонньому порядку».

Верховний Суд вказав, що суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, що зазначення позивачем у тендерній документації вимоги до учасника застосовувати в ході виконання робіт заходи із захисту довкілля без конкретизації маркування, протоколів випробувань або сертифікатів на підтвердження виконання цього обов'язку суперечить вимогам Закону України «Про державні закупівлі», оскільки останній містить зазначення про те, що у технічну специфікацію може бути включена сукупність технічних умов, що визначають характеристики товару (товарів), послуги (послуг) або необхідні для виконання робіт щодо об'єкта будівництва, що можуть включати показники впливу на довкілля і клімат, особливості проектування (у тому числі щодо придатності для осіб із обмеженими фізичними можливостями), відповідності, продуктивності, ресурсоефективності, безпечності, процедури забезпечення якості, вимоги щодо найменування продукції, під яким вона продається, термінологію, символи, методика випробувань і тестування, вимоги до пакування, маркування й етикетування, інструкції для користувачів, технологічні процеси й технології виробництва на будь-яких етапах життєвого циклу робіт, товару чи послуги.

Стосовно доводу скаржника про відсутність порушення абзацу другого пункту 1 частини першої статті 31 Закону України «Про публічні закупівлі», а також неправильного правозастосування цієї норми судами попередніх інстанцій, Верховний Суд зазначив, що відповідно до пункту 1 частини першої статті 31 Закону замовник відхиляє тендерну пропозицію із зазначенням аргументації в електронній системі закупівель у разі, якщо учасник процедури закупівлі: не відповідає кваліфікаційним (кваліфікаційному) критеріям, установленим статтею 16 цього Закону та/або наявні підстави, встановлені частиною першою статті 17 цього Закону (абзац перший цього пункту).

Судами попередніх інстанцій встановлено, що відповідно до пункту 5 розділу III тендерної документації замовник «у складі тендерної пропозиції учасники процедури закупівлі надають документально підтверджену інформацію про їх відповідність кваліфікаційним критеріям (кваліфікаційному критерію), встановлених замовником відповідно до статті 16 Закону, а саме: довідку у довільній формі про наявність матеріально-технічної бази, яка забезпечить можливість виконання будівельних робіт, включаючи роботи з вогнезахисту кабельної продукції та довідку (складена в довільній формі) про наявність

персоналу відповідної кваліфікації, що володіє необхідними знаннями та досвідом для виконання будівельних робіт, зазначених у Додатку А1 до технічних вимог технічної специфікації.

Відповідно до пунктів 2.21, 2.24, 2.30, Додатку А1 «ДСТУ Б.Д. 1. 1 - 1:2013. Обсяг виконання будівельних робіт по об'єкту: «Технічне переоснащення. Проведення додаткових параметрів АКВП ПАМС на енергоблоці №2 Рівненської АЕС» до Технічних вимог до предмету закупівлі, затверджених Головним інженером-першим заступником генерального директора Ковтонюком П.І. від 9 липня 2020 року до обсягу будівельних робіт по об'єкту входить «Гаммаграфічний контроль зварних з'єднань трубопроводів просвічуванням через дві стінки, який виконується на монтажі, діаметр труб до 25 мм, товщина стінки до 4 мм».

Колегія суддів зазначила, що позивач самостійно в тендерній документації визначив, що учасник повинен надати довідку про наявність в нього працівників, які володіють необхідними знаннями та досвідом для виконання будівельних робіт, зазначених у Додатку А1 до технічних вимог технічної специфікації, а саме відповідно до пунктів 2.21, 2.24, 2.30, Додатку А1 здійснювати гаммаграфічний контроль зварних з'єднань трубопроводів просвічуванням через дві стінки, який виконується на монтажі, діаметр труб до 25 мм, товщина стінки до 4 мм. Проте, відповідно до фактичних обставин цієї справи, переможцем у складі тендерної пропозиції надано довідку про наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід з виконання будівельних робіт від 30 липня 2020 року №08/6 (Кваліфікаційні критерії.pdf), яка не містить даних про наявність спеціалістів, які володіють необхідними знаннями для проведення гаммаграфічного контролю з'єднань трубопроводів.

Також, суди попередніх інстанцій встановили, що у складі тендерної пропозиції переможець надає на вимогу позивача технічну специфікацію, в якій зазначено, що ним під час виконання робіт, які є предметом закупівлі, буде здійснено гаммаграфічного контролю з'єднань трубопроводів. Проте, відомостей, щодо наявності в учасника необхідного обладнання (рентген-апарату) для здійснення цих робіт не надано. Враховуючи викладене, суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що переможцем торгів не підтверджено відповідність кваліфікаційному критерію, установленому статтею 16 Закону в частині документально підтвердженої наявності обладнання та кваліфікації працівників.

З таким висновком Верховний Суд погодився, і одночасно зазначив, що невідповідність учасника торгів кваліфікаційним (кваліфікаційному) критеріям, установленим статтею 16 цього Закону, тягне наслідком відхилення тендерної пропозиції такого учасника. Замовником торгів цього здійснено не було, а тому відповідач правомірно в оскаржуваному акті індивідуальної дії встановив порушення абзацу другого пункту 1 частини першої статті 31 Закону України «Про публічні закупівлі».

Стосовно доводу скаржника про порушення відповідачем вимог частини шостої статті 8 Закону щодо визначення термінів складання, затвердження

та оприлюднення спірного висновку моніторингу процедури закупівлі колегія суддів зазначила таке.

Положеннями частини шостої статті 8 Закону України «Про публічні закупівлі» передбачено, що за результатами моніторингу процедури закупівлі посадова особа органу державного фінансового контролю складає та підписує висновок про результати моніторингу процедури закупівлі, що затверджується керівником органу державного фінансового контролю або його заступником. Такий висновок підлягає оприлюдненню в електронній системі закупівель протягом трьох робочих днів з дня його складання. Частиною четвертою цієї ж статті обумовлено, що строк здійснення моніторингу процедури закупівлі не може перевищувати 15 робочих днів з наступного робочого дня від дати оприлюднення повідомлення про початок моніторингу процедури закупівлі в електронній системі закупівель.

У цій справі згідно з наказом від 21 вересня 2020 року №191 відповідачем розпочато моніторинг закупівлі UA-2020-07-17-005189-с. Згідно копії висновку про результати моніторингу закупівлі від 12 жовтня 2020 року №31-41/355 дата початку моніторингу закупівлі - 21 вересня 2020 року, дата закінчення моніторингу - 12 жовтня 2020 року. Висновок затверджено керівником органу державного фінансового контролю - 12 жовтня 2020 року та опубліковано 13 жовтня 2020 року. У констатуючій частині висновку вказано дату закінчення моніторингу - 12 жовтня 2020 року, що є 15 робочим днем з дня початку моніторингу, що свідчить про відповідність приписам частини четвертої статті 8 Закону.

Колегія суддів дійшла висновку про те, що частина четверта статті 8 Закону передбачає строки здійснення моніторингу процедури закупівлі, тобто початок та закінчення процедури закупівлі. Своєю чергою у частині шостій цієї ж статті передбачений порядок складання, підписання, затвердження та оприлюднення висновку про результати моніторингу процедури закупівлі, строк останнього якого не може перевищувати три робочі дні з дня складання такого висновку.

У цій справі, оспорюваний висновок оприлюднено (дата публікації) 13 жовтня 2020 року, що в сукупності свідчить як про дотримання строку здійснення моніторингу процедури закупівлі (не перевищує 15 робочих днів з наступного робочого дня від дати оприлюднення повідомлення про початок моніторингу процедури закупівлі), так і про дотримання строку оприлюднення оскаржуваного висновку (протягом трьох робочих днів).

Колегія суддів Верховного Суду також врахувала, що до аналогічних висновків дійшов Верховний Суд у постанові від 4 листопада 2021 року у справі №620/6134/20.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 серпня 2022 року у справі № 520/14902/2020 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105774644>.

4. Про відсутність правових підстав для притягнення судового експерта до дисциплінарної відповідальності на основі Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів № 301/5

Закону, який би передбачав відповідальність експерта за вчинення дисциплінарного правопорушення під час здійснення ним експертної діяльності, немає. Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів № 301/5 з огляду на вимоги Конституції України не може підмінити закон, який би визначав склад правопорушення як підставу притягнення особи до дисциплінарної відповідальності та заходи державно-примусового впливу на його вчинення

30 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України та Міністерства юстиції України на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 19 травня 2021 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 29 липня 2021 року у справі № 640/27721/20 за позовом ОСОБА_1 до Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України, Міністерства юстиції України про визнання протиправним та скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом, в якому просив визнати протиправним і скасувати рішення від 31 серпня 2020 року №2 дисциплінарної палати Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України (далі - ЦЕКК) про притягнення до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення у вигляді попередження.

В обґрунтування протиправності та безпідставності притягнення до дисциплінарної відповідальності позивач послався на відсутність повноважень у ЦЕКК розглядати питання дисциплінарної відповідальності судових експертів державних спеціалізованих установ; відсутність підстав для відкриття дисциплінарного провадження; відкриття дисциплінарного провадження на підставі скарги адвоката, який не підтвердив обсяг своїх повноважень; адвокатом долучено до скарги висновок, який є процесуальним джерелом у кримінальному провадженні без обов'язкового дозволу органу досудового розслідування на його розголошення (оприлюднення), що залишено поза увагою ЦЕКК під час прийняття оскаржуваного рішення; порушення відповідачем вимог Кримінального процесуального кодексу України щодо незаконного втручання в проведення судової експертизи та порушення гарантій позивача як судового експерта; неврахування ЦЕКК того, що на день подання адвокатом скарги питання допустимості висновку судом не вирішено; в оскаржуваному рішенні не зазначено, за які конкретно порушення законодавства про судову експертизу та/або методичних вимог під час проведення досліджень позивача

притягнуто до дисциплінарної відповідальності, що відповідно до вимог пункту 1 розділу VI "Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів" могло бути підставою для притягнення атестованих судових експертів до обраного ЦЕКК виду відповідальності; оскаржуване рішення не передбачено нормами закону є суб'єктивним баченням ЦЕКК; відповідачем не забезпечено неупередженого розгляду питання про дисциплінарну відповідальність.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 19 травня 2021 року, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 29 липня 2021 року, позов задоволено. Визнано протиправним та скасовано рішення дисциплінарної палати Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України від 31 серпня 2020 року №2.

Задовольняючи позовні вимоги суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що до позивача було застосовано вид дисциплінарної відповідальності, який визначений не законом України, а нормативно-правовим актом Міністерства юстиції України, що не відповідає пункту 22 статті 92 Конституції України з урахуванням тлумачення, наданого Конституційним Судом України в Рішенні від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Спірні правовідносини між сторонами склались з приводу оскарження рішення ЦЕКК про притягнення позивача до дисциплінарної відповідальності.

Процедура притягнення судового експерта до дисциплінарної відповідальності визначено Положенням про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 03 березня 2015 року №301/5, яке прийнято в розвиток статті 14 Закону України від 25 лютого 1994 року №4038-XII «Про судову експертизу».

Відповідно до статті 14 Закону №4038-XII судовий експерт на підставах і в порядку, передбаченими законодавством, може бути притягнутий до юридичної відповідальності. Вказана стаття передбачає, що судовий експерт на підставах і в порядку, передбаченими законодавством, може бути притягнутий до юридичної відповідальності. Однак, ні в цій статті, ні в законі в цілому не передбачено діяння, які є дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що відповідно до пункту 22 статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них. Як зазначено в правовій позиції Конституційного Суду України викладеній в рішенні від 30 травня 2001 року №7-рп/2001 (справа про відповідальність юридичних осіб): «Наголошуючи на важливості гарантій захисту прав і свобод людини

і громадянина, Конституція України встановила, що склад правопорушення як підстава притягнення особи до юридичної відповідальності та заходи державно-примусового впливу за його вчинення визначаються виключно законом, а не будь-яким іншим нормативно-правовим актом, що юридична відповідальність особи має індивідуальний характер, що ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення, та бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення (статті 58, 61, пункти 1, 22 частини першої статті 92 Конституції України).

Системний аналіз викладених конституційних положень дає підстави дійти висновку, що за своїм змістом пункт 22 частини першої статті 92 Конституції України спрямований не на встановлення переліку видів юридичної відповідальності. Ним визначено, що виключно законами України мають врегульовуватись засади цивільно-правової відповідальності (загальні підстави, умови, форми відповідальності тощо), підстави кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності - діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями (основні ознаки правопорушень, що утворюють їх склад), та відповідальність за них. У такий спосіб Конституція України заборонила врегульовувати зазначені питання підзаконними нормативно-правовими актами та встановила, що лише Верховна Рада України у відповідному законі має право визначати, яке правопорушення визнається, зокрема, адміністративним правопорушенням чи злочином, та міру відповідальності за нього».

Отже, на підставі вказаної статті Конституції України та рішення Конституційного Суду України підстави (засади) юридичної відповідальності, а в контексті спірних правовідносин дисциплінарної, мають врегульовуватись виключно законами України.

У цій справі позивача ОСОБА_1 притягнуто до дисциплінарної відповідальності у вигляді попередження відповідно до підпункту 1 пункту 13 Положення №301/5. Водночас, Закон №4038-XII не містить норми, де б визначались діяння, які є дисциплінарними правопорушеннями (основні ознаки правопорушень, що утворюють їх склад). Не містить таких норм і Положення №301/5 в частині визначення діянь, за вчинення яких експерт міг би притягуватись до дисциплінарної відповідальності у вигляді попередження.

З огляду на наведене, колегія суддів вказала, що суди першої та апеляційної інстанцій дійшли обґрунтованого висновку, що відповідач застосував до позивача вид дисциплінарної відповідальності, який визначений не законом України, а нормативно-правовим актом Міністерства юстиції України, що не відповідає пункту 22 статті 92 Конституції України з урахуванням тлумачення, наданого Конституційним Судом України в рішенні від 30 травня 2001 року №7-рп/2001.

Відповідно до положень статті 7 КАС України суд вирішує справи відповідно до Конституції та законів України, а також міжнародних договорів (частина перша). Суд застосовує інші правові акти, прийняті відповідним органом на підставі, у межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією та законами України

(частина друга вказаної статті). Якщо суд доходить висновку, що закон чи інший правовий акт суперечить Конституції України, суд не застосовує такий закон чи інший правовий акт, а застосовує норми Конституції України як норми прямої дії (частина четверта цієї статті). З огляду на наведене, суди попередніх інстанцій обґрунтовано не застосували до спірних правовідносин підпункт 1 пункту 13 Розділу VI Положення №301/5, посилаючись на те, що вони не відповідають вимогам пункту 22 статті 92 Основного Закону України та скасували спірне рішення №2 дисциплінарної палати ЦЕКК від 31 серпня 2020 року про притягнення позивача як судового експерта до дисциплінарної відповідальності у вигляді попередження.

Водночас, суди правильно вказали на відсутність підстав для звернення з поданням до Верховного Суду на підставі абзацу другою частини четвертої статті 7 КАС України, з огляду на те, що до повноважень Конституційного Суду України відповідно до статті 150 Конституції України не віднесено вирішення питання конституційності правових актів Міністерства юстиції України.

Верховний Суд дійшов висновку, що в контексті спірних правовідносин приписи підпункту 1 пункту 13 Розділу VI Положення №301/5 не відповідають вимогам пункту 22 статті 92 Основного Закону України, оскільки не можуть бути предметом регулювання підзаконним нормативно-правовим актом, а отже не можуть застосовуватися. Відсутність належного правового регулювання в Законі №4038-XII підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності та відповідальності експерта за такі діяння потребує внесення законодавчих змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 серпня 2022 року у справі № 640/27721/20 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/105973863_

V. Процесуальні питання

1. Про надсилання судом процесуальних документів до Електронного кабінету користувача

Функціонування Електронного кабінету й надсилання до нього документів в електронній формі у справах, у яких особи, що беруть у них участь, пройшли процедуру реєстрації в ЄСІТС, пов'язується саме з проходженням такими особами процедури реєстрації Електронного кабінету з використанням кваліфікованого електронного підпису та внесенням контактних даних особи, зокрема адреси електронної пошти, номера телефону (в тому числі мобільного), зазначенням інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику.

Водночас Положення про ЄСІТС передбачає надсилання відповідних документів саме до Електронного кабінету незалежно від прив'язки до електронної адреси користувача такого кабінету, визначеної ним своїм внутрішнім документом офіційною, оскільки для функціонування ЄСІТС офіційною електронною адресою

в розумінні Положення визначається адреса електронної пошти, вказана користувачем в Електронному кабінеті

30 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління держпраці у Львівській області на ухвалу Восьмого апеляційного адміністративного суду від 09.05.2022 у справі № 459/3660/21 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Держпраці у Львівській області про визнання протиправною та скасування постанови, ухваленої відповідачем, по справі про адміністративне правопорушення від 20.09.2021.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

15.11.2021 ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом, у якому просив визнати протиправною та скасувати постанову по справі про адміністративне правопорушення від 20.09.2021.

Червоноградський міський суд Львівської області рішенням від 08.02.2022 задовольнив позовні вимоги.

Не погоджуючись із зазначеним судовим рішенням відповідач 22.03.2022 звернувся до суду апеляційної інстанції із апеляційною скаргою. Також відповідачем заявлено клопотання, у яких ГУ Держпраці просило поновити строк апеляційного оскарження та звільнити його від сплати судового збору.

Ухвалою від 15.04.2022 Восьмий апеляційний адміністративний суд визнав неповажними підстави пропуску ГУ Держпраці строку на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції від 08.02.2022; відмовив у задоволенні клопотання про звільнення від сплати судового збору та залишив апеляційну скаргу без руху, надавши апелянту строк для усунення недоліків.

Восьмий апеляційний адміністративний суд ухвалою від 09.05.2022 задовольнив клопотання відповідача про звільнення від сплати судового збору та відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ГУ Держпраці у Львівській області на рішення Червоноградського міського суду Львівської області від 08.02.2022 у справі № 459/3660/21 за вищевказаним позовом, оскільки у встановлений судом строк, скажником не усунуто недоліки апеляційної скарги та не подано заяви про поновлення строку на апеляційне оскарження із зазначенням інших підстав для його поновлення.

В касаційній скарзі відповідач, зокрема, зазначив, що не отримував копію ухвали про залишення його апеляційної скарги без руху, оскільки офіційна електронна адреса ГУ Держпраці це - dsp@lviv.dsp.gov.ua, яку й було зазначено в апеляційній скарзі, а не ІНФОРМАЦІЯ_1, на яку суд апеляційної інстанції направив в електронному вигляді зазначену вище ухвалу цього ж суду від 15.04.2022.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а ухвалу апеляційного адміністративного суду – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Проаналізувавши норми підпункту 5.6 пункту 5, пунктів 8, 9, 17, 24 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-

телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 (далі - Положення), Верховний Суд зазначив, що функціонування Електронного кабінету та надсилання до нього документів в електронній формі у справах, в яких особи, що беруть в них участь пройшли процедуру реєстрації в ЄСІТС пов'язується саме з проходженням такими особами процедури реєстрації Електронного кабінету з використанням кваліфікованого електронного підпису, та внесенням контактних даних особи, зокрема адреси електронної пошти, номера телефону (в тому числі мобільного), зазначенням інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику.

При цьому, колегія суддів зазначає, що наведеними вище нормами Положення передбачене надсилання відповідних документів саме до Електронного кабінету незалежно від прив'язки до електронної адреси користувача такого кабінету, визначеної ним своїм внутрішнім документом як офіційна, оскільки для функціонування ЄСІТС офіційною електронною адресою в розумінні Положення визначається адреса електронної пошти, вказана користувачем в Електронному кабінеті.

У справі, яка розглядається судом апеляційної інстанції встановлено, що копію ухвали про залишення апеляційної скарги без руху від 15.04.2022 у справі № 459/3660/21 скаржник отримав 16.04.2022, вона була надіслана до електронного кабінету користувача підсистеми «Електронний суд» ІНФОРМАЦІЯ_1.

З урахуванням наведеного та наявної в матеріалах справи довідки про доставку документа в електронному вигляді ухвали про залишення апеляційної скарги без руху від 15.04.2022 у справі № 459/3660/21 до «Електронного кабінету» ГУ Держпраці 16.04.2022 о 00 год 31 хв, колегія суддів прийшла до висновку що вказані обставини є достовірним доказом отримання ГУ Держпраці зазначеного судового рішення суду апеляційної інстанції, яким йому було встановлено десятиденний строк з дня вручення копії цієї ухвали для усунення недоліку апеляційної скарги шляхом надіслання на адресу Восьмого апеляційного адміністративного суду вмотивованої заяви про поновлення строку апеляційного оскарження із наведенням поважних підстав для його поновлення.

При цьому суд касаційної інстанції відхилив доводи скаржника про те, що його офіційною адресою є dsp@lviv.dsp.gov.ua, оскільки документи в електронній формі надсилаються учасникам справи до їх Електронного кабінету, який створюється шляхом проходження запропонованої засобами Електронного кабінету процедури реєстрації з використанням кваліфікованого електронного підпису, та внесенням контактних даних особи, зокрема адреси електронної пошти, номера телефону (в тому числі мобільного), зазначенням інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику. До того ж електронна адреса ІНФОРМАЦІЯ_1 зазначена на офіційному сайті ГУ Держпраці.

За таких обставин, оскільки скаржником у строк, визначений судом, не подано заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження, суд апеляційної

інстанції на підставі пункту 4 частини першої статті 299 КАС України правомірно відмовив у відкритті апеляційного провадження у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 серпня 2022 року у справі № 459/3660/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105973568>.

2. Про преклюзію повторного позову

Одним із процесуальних правових засобів є преклюзія повторного позову (claim preclusion), яка унеможлиблює новий розгляд (перегляд) вимог, справи за якими вже розглянуті й остаточно вирішені, в частині поширення дії преклюзивної заборони на осіб, які не були безпосередніми учасниками справи, що завершилась ухваленням остаточного судового рішення, але вважаються такими, інтереси яких були належним чином представлені стороною цієї справи.

Однією з передумов такого преклюзивного ефекту, який закріплює за наслідками правових явищ невідворотний характер, є, серед іншого, встановлення тісного правового зв'язку між особою, яка не брала участі в першій справі, і безпосередньою стороною справи, який був до прийняття першої справи до розгляду. За умови встановлення судом такого зв'язку ці особи вважаються належно представленими та зв'язаними висновками судового рішення, незважаючи на те, що вони не є названими у справі сторонами

09 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якого діє адвокат Бошенко С.Ю. на ухвалу Шостого апеляційного адміністративного суду від 16 листопада 2021 року у справі № 640/8411/19 за позовом Одеського національного медичного університету до Міністерства охорони здоров'я України, виконуючого обов'язки Міністра охорони здоров'я України Супрун Уляни Надії, Головного управління Державної казначейської служби України в Одеській області, Державної казначейської служби України про визнання протиправною бездіяльності, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Одеський національний медичний університет (далі - позивач, Університет) звернувся до Окружного адміністративного суду міста Києва з адміністративним позовом до Міністерства охорони здоров'я України (далі - МОЗ України), виконуючого обов'язки Міністра охорони здоров'я України Супрун Уляни Надії (далі - в.о. МОЗ України Супрун У.Н.), Головного управління Державної казначейської служби України в Одеській області (далі - ГУ ДКС України в Одеській області), Державної казначейської служби України (далі - ДКС України), в якому просив визнати протиправною бездіяльність МОЗ України та в.о. МОЗ України Супрун У.Н. щодо незатвердження кошторисів Університету на 2019 рік.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 26 вересня 2019 року позовні вимоги задоволено частково.

Постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 21 листопада 2019 року апеляційну скаргу МОЗ України залишено без задоволення, а рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Постановою Верховного Суду від 07 травня 2020 року касаційну скаргу МОЗ України залишено без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанції у цій справі залишено без змін.

Не погоджуючись з рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 26 вересня 2019 року, та вважаючи свої права порушеними оскаржуваним судовим рішенням, ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу в порядку статті 293 КАС України, як особа, яка не приймала участі у розгляді справи № 640/8411/19.

Ухвалою Шостого апеляційного адміністративного суду від 16 листопада 2021 року клопотання Університету про закриття апеляційного провадження у справі за апеляційною скаргою ОСОБА_1 задоволено. Апеляційне провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 26 вересня 2019 року закрито на підставі статті 305 КАС України.

Закриваючи апеляційне провадження, суд апеляційної інстанції виходив з того, що рішення суду першої інстанції від 26 вересня 2019 року стосується вичерпного кола суб'єктів - МОЗ України та Університету. Тому, на думку суду апеляційної інстанції, указане рішення не може свідчити про порушення охоронюваних законом прав та інтересів ОСОБА_1.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, ухвалу суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що спірним у цій справі є питання, чи можна вважати ОСОБА_1, який не брав участь у справі, таким, відносно якого судом першої інстанції вирішено питання про його права, свободи, інтереси та (або) обов'язки.

Висновок суду апеляційної інстанції щодо підстави закриття апеляційного провадження вмотивований тим, що особа має право на апеляційне оскарження виключно у випадку, якщо така особа була учасником справи або суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки. Застосувавши норми частини першої статті 5 та частини першої статті 293 КАС України, суд апеляційної інстанції закриття апеляційне провадження, вказавши що, рішення суду першої інстанції не містить висновку про права та обов'язки ОСОБА_1 та зміни стану будь-яких його прав, свобод чи інтересів, а доводи ОСОБА_1, що рішення суду безпосередньо вплинуло на його права, необґрунтовані.

Судом апеляційної інстанції зазначено, що предметом позову у цій справі є визнання протиправною бездіяльності МОЗ України щодо незатвердження кошторисів Університету на 2019 рік. Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 26 вересня 2019 року визнано протиправною бездіяльність МОЗ України щодо незатвердження кошторисів Університету на 2019 рік та зобов'язано МОЗ України затвердити кошториси Університету на 2019 рік. У вказаному рішенні встановлено, що МОЗ України є головним розпорядником бюджетних коштів, який

затверджує кошториси Університету на 2019 рік протягом 30 календарних днів після затвердження розписів відповідних бюджетів у 2019 році. Задовольняючи частково позовні вимоги суд першої інстанції, виходив з того, що відповідач не виконував свого обов'язку головного розпорядника бюджетних коштів та не затвердив бюджету університету на 2019 рік, що свідчить про порушення відповідачем статті 22 Бюджетного Кодексу та пункту 31 Порядку складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженого постановою КМ України від 28 лютого 2002 року №228, статей 29, 62, 71 Закону України «Про вищу освіту».

Вищевказане рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 26 вересня 2019 року визнано законним та обґрунтованим судами апеляційної та касаційної інстанції. А на виконання вимог вищевказаного рішення МОЗ України було затверджено кошторис Одеського національного медичного університету за 2019 рік.

Шостий апеляційний адміністративний суд дійшов висновків, що указане рішення суду першої інстанції у справі № 640/8411/19 фактично стосується вичерпного кола суб'єктів - МОЗ України та Університету. Однак, ОСОБА_1 звертаючись з апеляційною скаргою вважає, що вказаним рішенням порушено його інтереси, оскільки, він є законним т.в.о. ректора Університету, а не ОСОБА_2, тому, лише він міг бути підписантом кошторисів від імені Університету.

Таких висновків апеляційний суд дійшов, з огляду встановлення Окружним адміністративним судом міста Києва у рішенні від 26 вересня 2019 року обставини щодо наявності повноважень у ОСОБА_2 на подання до МОЗ України кошторисів. Судом зазначено, що ОСОБА_2 на час підписання кошторису був офіційно внесений до ЄДР як керівник з 31 серпня 2018 року (т.в.о. ректора Одеського національного медичного університету, який має право здійснювати безпосереднє управління діяльністю Університету).

Апеляційний суд зазначив, що цим рішенням жодна оцінка щодо блокування Окружним адміністративним судом міста Києва та Приморським районним судом міста Одеси можливості управління Університету МОЗ України, встановлення Верховним Судом незаконності ухвал Окружного адміністративного суду міста Києва про забезпечення позову та скасування заходів забезпечення позову, вжитих Приморським районним судом міста Одеси, якими було заблоковано можливість МОЗ України здійснювати управління Університету, проведення незаконної реєстраційної дії щодо включення до ЄДР запису про ОСОБА_2 як керівника Університету, не надавалась та не досліджувалась, адже предметом позову у даній справі було визнання протиправною бездіяльності МОЗ України щодо незатвердження кошторисів Університету на 2019 рік, і наявність відповідних прав на подання до МОЗ України таких кошторисів ОСОБА_1 не встановлювалась, і, відповідно, питання порушення жодного права апелянта не вирішувалось.

Верховний Суд вказав, що оскільки ОСОБА_1 не є учасником (суб'єктом) правовідносин щодо затвердження МОЗ України кошторисів Університету на 2019 рік згідно з оскаржуваними Університетом дій (бездіяльності) МОЗ

України, а прийняте за наслідками його перегляду в судовому порядку рішення суду першої інстанції не містить прямого висновку про права (та/або обов'язки) ОСОБА_1, то ОСОБА_1 не має права на апеляційне оскарження зазначеного рішення.

Колегія суддів погодилася з висновком суду апеляційної інстанції, що питання про права, свободи чи інтереси ОСОБА_1 Окружним адміністративним судом міста Києва під час прийняття рішення від 26 вересня 2019 року у справі №640/8411/19 жодним чином не вирішувались. Указане рішення зміни стану будь-яких прав, свобод, інтересів та (або) обов'язків ОСОБА_1 не спричинило. Ніяких зобов'язань, окрім як МОЗ України затвердити кошториси Університету на 2019 рік, це рішення не створило.

В контексті викладеного Верховний Суд зазначив, що одним із процесуальних правових засобів є преклюзія повторного позову (claim preclusion), який унеможливує новий розгляд (перегляд) вимог, справи за якими вже є розглянутими та остаточно вирішеними, в частині поширення дії преклюзивної заборони на осіб, які не були безпосередніми учасниками справи, що завершилась ухваленням остаточного судового рішення, але вважаються такими, інтереси яких були належним чином представлені стороною цієї справи.

Однією з передумов такого преклюзивного ефекту, який закріплює за наслідками правових явищ невідворотний характер, є, серед іншого, встановлення тісного правового зв'язку між особою, яка не брала участі у першій справі, та безпосередньою стороною справи, який існував до прийняття першої справи до розгляду. За умови встановлення судом такого зв'язку ці особи вважаються належно представленими та зв'язаними висновками судового рішення, незважаючи на те, що вони не є названими у справі сторонами.

Отже, навіть за умови, що оскаржуване судове рішення чинить опосередкований вплив на права ОСОБА_1, його тісний правовий зв'язок з позивачем у справі - Університетом, виключає можливість оскарження ним такого, що набрало законної сили судового рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 9 серпня 2022 року у справі № 640/8411/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105649889>.

3. Про наслідки звернення до адміністративного суду з позовом після закінчення строків, установлених законом

Звернення до адміністративного суду з позовом після закінчення строків, установлених законом, не має безумовним наслідком повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду. Так, статтею 123 КАС України передбачено, що передумовою настання відповідних наслідків для позивача є надання можливості останньому скористатися змогою подати заяву про поновлення пропущеного строку в разі її неподання або ж вказати інші причини поважності

пропущеного строку, ніж ті, які були зазначені в первинній заяві про поновлення строку та визнані судом неповажними.

Крім того, аналогічні правила встановлено КАС України і при вирішенні питання щодо прийнятності апеляційних та касаційних скарг.

Верховний Суд дійшов висновку, що вказані правила процесуального закону щодо надання можливості позивачу подати заяву про поновлення пропущеного строку або вказати інші причини поважності пропущеного строку слід застосовувати як на стадії відкриття провадження у справі, так і на стадії розгляду справи після відкриття провадження у справі (частини 3,4 статті 123 КАС України)

23 серпня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Окружного адміністративного суду м. Києва від 05 червня 2019 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 28 серпня 2019 року у справі № 826/2098/18 за позовом ОСОБА_1 до Міністерства оборони України про зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У лютому 2018 року ОСОБА_1 звернувся до суду з адміністративним позовом до Міністерства оборони України, в якому просив зобов'язати відповідача відкликати офіційний документ Міністерства оборони України - подання від 17.11.1993 р., про що повідомити позивача.

Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що рішенням Військового суду Київського гарнізону від 29.09.1999 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління кадрів Міністерства оборони України про спростування відомостей, що не відповідають дійсності і викладені неправдиво, які містяться у поданні від 17.11.1993, в задоволенні позовних вимог відмовлено у зв'язку з пропуском однорічного строку, передбаченого ст. 7 ЦК України, позовної давності до пред'явлення позову. Позивач вказував, що в цьому рішенні зазначено, що суд, згідно досліджених доказів, знаходить, що відомості стосовно ОСОБА_1, які містяться в поданні від 17.11.1993, не відповідають дійсності і викладені неправдиво.

Позивач зазначав, що 06.02.2017 звернувся до Міністра оборони України з проханням вилучити з його особової справи оригінал подання від 17.11.1993 Головного управління кадрів Міністерства оборони України з посиланням на рішення Військового суду Київського гарнізону від 29.09.1999 та ч. 5 ст. 277 ЦК України. Проте відповідачем листами від 12.04.2017 та 04.01.2018 повідомлено позивача про відсутність у його особовій справі вказаного подання, а також про відмову у задоволенні позовних вимог рішенням Військового суду Київського гарнізону від 29.09.1999.

Ухвалою Окружного адміністративного суду м. Києва від 05.06.2019, залишеною без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 28.08.2019 позовну заяву залишено без розгляду.

Рішення судів мотивовані тим, що з моменту, коли позивач був ознайомлений з поданням Міноборони від 17.11.1993, до моменту його звернення до суду з позовом у цій справі минуло майже 20 років. Суди виходили з того, що жодних поважних причин, які б об'єктивно унеможливили своєчасне подання ним позовної заяви у відповідності до процесуального законодавства, яке діяло станом на 1993 рік, коли йому стало відомо про порушення його прав та законних інтересів, або принаймні у 1999 році, коли він отримав рішення суду в іншій справі, та продовж наступних 14 років, ним не зазначено і будь-яких доказів суду не надано.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення судів першої та апеляційної інстанцій та направив справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Відповідно до ч. 3 ст.123 КАС України якщо факт пропуску позивачем строку звернення до адміністративного суду буде виявлено судом після відкриття провадження в адміністративній справі і позивач не заявить про поновлення пропущеного строку звернення до адміністративного суду, або якщо підстави, вказані ним у заяві, будуть визнані судом неповажними, суд залишає позовну заяву без розгляду.

Колегія суддів зазначила, що у цій справі 17 січня 2019 року Окружним адміністративним судом міста Києва було прийнято позовну заяву до розгляду та відкрито провадження у справі, розгляд справи здійснювався за правилами спрощеного позовного провадження без виклику сторін, таким чином позивач не був присутній під час розгляду справи та на час встановлення судом першої інстанції факту пропуску строку, і не мав змоги надати до суду заяву про поновлення строку.

Разом з тим, виходячи з системного аналізу положень статті 123 Кодексу адміністративного судочинства України висновується, що звернення до адміністративного суду з позовом після закінчення строків, установлених законом, не має безумовним наслідком повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду.

Так, статтею 123 КАС України передбачено, що передумовою настання відповідних наслідків для позивача є надання можливості останньому скористатись можливістю подати заяву про поновлення пропущеного строку в разі її неподання, або ж вказати інші причини поважності пропущеного строку ніж ті, які були зазначені в первинній заяві про поновлення строку та визнані судом неповажними.

Крім того, аналогічні правила Кодексом адміністративного судочинства України встановлено і при вирішенні питання щодо прийнятності апеляційних та касаційних скарг.

Верховний Суд дійшов висновку, що вказані правила процесуального закону щодо надання можливості позивачу подати заяву про поновлення пропущеного строку або вказати інші причини поважності пропущеного строку, слід застосовувати як на стадії відкриття провадження у справі, так і на стадії розгляду справи після відкриття провадження у справі (частини 3,4 статті 123 КАС України).

Крім того, Верховний Суд відзначив, що оскільки ця справа розглядалась судом першої інстанції в порядку спрощеного провадження без виклику сторін, то в даному випадку суд першої інстанції дійшовши висновку, що позов було подано після закінчення встановлених законом строків, повинен був вжити всіх заходів щодо надання можливості позивачу звернутися із відповідною заявою про поновлення пропущеного строку.

Верховний Суд вказав, що суд першої інстанції розглядаючи цю справу в порядку спрощеного провадження без виклику сторін, дійшов висновку про звернення з позовом після закінчення встановленого законом строку та залишив позов без розгляду не надавши позивачу можливість подати заяву про поновлення пропущеного строку з вказанням поважності причин такого пропуску, чим порушив вимоги статті 123 КАС України, а апеляційний суд на це уваги не звернув.

Зважаючи на встановлені судами обставини справи, Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій про необхідність залишення позову без розгляду, оскільки такий висновок без надання можливості позивачу подати заяву про поновлення пропущеного строку є передчасним.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 серпня 2022 року у справі № 826/2098/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105871403>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду за серпень 2022 року / Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду; правове управління (І) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2022. – 49 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua